

T.C.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İLKÖĞRETİM SEKİZİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ANNE BABA
TUTUMLARI İLE KARARSIZLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİ**

Aytekin YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı

İstanbul 2009

T.C.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İLKÖĞRETİM SEKİZİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ANNE BABA
TUTUMLARI İLE KARARSIZLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİ**

Aytekin YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Doç. Dr. Halil EKŞİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı

İstanbul 2009

TC.
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ ANABİLİM DALI

İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Anne Baba
Tutumları ile Kararsızlık Düzeyleri Arasındaki
İlişki

Aytekin YILMAZ

ONAY

Jüri:

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Halil EKŞİ

Üye

Yar. Doç. Dr. Ahmet SİLİN

Üye

Dr. Mustafa OTRAR

Yüksek lisans jüri onay tarihi: 27 / 05 / 2009

İÇİNDEKİLER.....III

ÇİZELGELER LİSTESİ.....	VII
SİMGELER LİSTESİ.....	X
KISALTMALAR LİSTESİ.....	X
ÖNSÖZ.....	XI
ABSTRACT.....	XII
ÖZET.....	XIV

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ.....	1
1.1. PROBLEM DURUMU.....	1
1.2. PROBLEM CÜMLESİ.....	3
1.3. ALT PROBLEMLER.....	3
1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	4
1.5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE GEREĞİ.....	4
1.6. SAYITLILAR.....	5
1.7. SINIRLILIKLAR.....	5
1.8. TANIMLAR.....	5

BÖLÜM II

2.KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. TUTUM KAVRAMI.....	7
2.1.1. Tutumlar.....	7
2.1.2. Tutumlar ve İşlevleri	10
2.1.3. Tutumları Oluşturan Temel Öğeler ve Özellikleri.....	11
2.1.4. Tutumların Oluşması.....	12
2.1.5. Tutum Davranış İlişkisi.....	13
2.1.6. Tutumun Gücü.....	13

2.1.7. Tutum Zaman İlişkisi.....	14
2.1.8. Tutum Farkındalık İlişkisi.....	15
2.1.9. Tutum Ortam İlişkisi.....	15
2.1.10. Alışkanlıklar ve Beklentiler.....	16
2.2. Anne Baba Tutumu.....	16
2.2.1. Koruyucu Ana-Baba Tutumu.....	18
2.2.2. Otoriter Ana-Baba Tutumu.....	19
2.2.3. Demokratik Ana-Baba Tutumu.....	20
2.3. Karar Verme	22
2.3.1. Karar Verme Davranışı.....	24
2.3.2. Karar Verme Davranışına İlişkin Açıklamalar.....	24
2.3.2.1. Krumboltz'un Sosyal Öğrenme Kuramı.....	24
2.3.2.2. Fayda Kuramı.....	26
2.3.2.3. Çatışma Kuramı.....	27
2.3.2.4. Bilişsel GÜdü Kuramı.....	27
2.3.3. Karar Verme Süreci.....	30
2.3.4. Karar Verme Stratejileri.....	30
2.3.5. Kararsızlık.....	32
2.3.5.1. Aceleci Kararsızlık	33
2.3.5.2. Araştırmacı Kararsızlık.....	33
2.3.6. Karar Vermede Sosyal ve Psikolojik Etkenler.....	34
2.3.7. Karar Vermeye Ailenin Etkisi.....	36
2.3.8. Karar Vermeye Okulun Etkisi.....	37
2.3.9. Karar Vermede Kültürel ve Toplumsal Etkenler.....	38

BÖLÜM III

YÖNTEM

3. Araştırmanın Yöntemi.....	39
------------------------------	----

3.1.Araştırmanın Modeli.....	40
3.2.Evren.....	41
3.3.Örnekleme.....	41
3.4.Kullanılan Ölçekler.....	41
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu.....	41
3.4.2. Anne Baba Tutum Ölçeği.....	41
3.4.3. Kişisel Karar Ölçeği.....	42
3.5. Verilerin Toplanması.....	44
3.6. Verilerin Çözümlemesi.....	44
3.7.BULGULAR.....	45
3.7.1. Araştırmaya katılanlarla ilgili frekans ve yüzde tabloları.....	45
Çizelge 1: Cinsiyete Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	46
Çizelge 2: Anne Eğitim Durumuna Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	46
Çizelge 3: Baba Eğitim Durumuna Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	46
Çizelge 4: Oturulan Evin Durumuna Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	47
Çizelge 5: Ailenin Gelir Durumuna Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	47
Çizelge 6: Ailedeki Birey Durumuna Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	48
3.7.2. İSTATİSTİKSEL FARKLILAŞMA ANALİZLERİ.....	48
3.7.2.1. Öğrencilerin Anne ve Baba Tutum Algıları ile Kişisel Karar Verme Durumlarının İncelenmesi.....	48
Çizelge 7: Cinsiyet Faktörüne Göre Demokratik Tutum Değerlendirilmesi	48
Çizelge 8: Cinsiyet Faktörüne Göre Koruyucu Tutum Değerlendirilmesi	49
Çizelge 9: Cinsiyet Faktörüne Göre Otoriter Tutum Değerlendirilmesi	49
Çizelge 10: Cinsiyet Faktörüne Göre Araştırmacı Karasızlık Değerlendirilmesi	50
Çizelge 11: Cinsiyet Faktörüne Göre Aceleci Karasızlık Değerlendirilmesi	50
3.7.3. Anne Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları.....	50
Çizelge 12: Anne Baba Tutum Ölçeği Demokratik Tutum Alt Boyutunun Anne Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	51
Çizelge 13: Anne Baba Tutum Ölçeği Demokratik Tutum Alt Boyutu Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını	

Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası “Post-Hoc Scheffe Testi” Sonuçları.....	52
Çizelge 14: Anne Baba Tutum Ölçeği Koruyucu Tutum Alt Boyutunun Anne Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	52
Çizelge 15: Anne Baba Tutum Ölçeği Otoriter Tutum Alt Boyutunun Anne Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	53
Çizelge 16: Kişisel Karar Ölçeği Araştırmacı Kararsızlık Alt Boyutunun Anne Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	53
Çizelge 17: Kişisel Karar Ölçeği Aceleci Kararsızlık Alt Boyutunun Anne Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	54
3.7.4. Baba Eğitim Düzeyi (ANOVA) Sonuçları.....	54
Çizelge 18: Anne Baba Tutum Ölçeği Demokratik Tutum Alt Boyutunun Baba Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	55
Çizelge 19. Anne Baba Tutum Ölçeği Demokratik Tutum Alt Boyutu Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası “Post-Hoc Scheffe Testi” Sonuçları.....	55
Çizelge 20: Anne Baba Tutum Ölçeği Koruyucu Tutum Alt Boyutunun Baba Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	56
Çizelge 21: Anne Baba Tutum Ölçeği Otoriter Tutum Alt Boyutunun Baba Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	57
Çizelge 22: Kişisel Karar Ölçeği Araştırmacı Kararsızlık Alt Boyutunun Baba Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	57
Çizelge 23. Kişisel Karar Ölçeği Araştırmacı Kararsızlık Alt Boyutu Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası “Post-Hoc Scheffe Testi” Sonuçları.....	58
Çizelge 24: Kişisel Karar Ölçeği Aceleci Kararsızlık Alt Boyutunun Baba Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	59
3.7.4. Gelir Durumu ANOVA Sonuçları.....	59
Çizelge 25: Anne Baba Tutum Ölçeği Demokratik Tutum Alt Boyutunun Ailenin Gelir Durumuna Göre Değerlendirilmesi	60
Çizelge 26. Anne Baba Tutum Ölçeği Demokratik Tutum Alt Boyutunun Gelir Durumu Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası “Post-Hoc Scheffe Testi” Sonuçları.....	60
Çizelge 27: Anne Baba Tutum Ölçeği Koruyucu Tutum Alt Boyutunun Ailenin Gelir Durumuna Göre Değerlendirilmesi	61

Çizelge 28: Anne Baba Tutum Ölçeği Otoriter Tutum Alt Boyutunun Gelir Durumuna Göre Değerlendirilmesi	62
Çizelge 29: Kişisel Karar Ölçeği Araştırmacı Kararsızlık Alt Boyutunun Gelir Durumuna Göre Değerlendirilmesi	62
Çizelge 30: Kişisel Karar Ölçeği Aceleci Kararsızlık Alt Boyutunun Gelir Durumuna Göre Değerlendirilmesi	63
3.7.5. Korelasyon Analizi Sonuçları.....	63
Çizelge 31. Anne Baba Tutum Ölçeği Demokratik Alt Boyutu İle Kişisel Karar Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkileri Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	63
Çizelge 32. Anne Baba Tutum Ölçeği Koruyucu Tutum Alt Boyutu İle Kişisel Karar Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkileri Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	64
Çizelge 33. Anne Baba Tutum Ölçeği Otoriter Tutum Alt Boyutu İle Kişisel Karar Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkileri Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	64

BÖLÜM IV

4. SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar.....	65
4.2. Tartışma.....	67
4.3. Öneriler.....	70
4.3.1. Uygulayıcılara.....	70
4.3.2. Araştırmacılara.....	72
KAYNAKÇA.....	73
EKLER.....	80
ÖZGEÇMİŞ.....	85

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 1: Cinsiyete Göre Frekans Ve Yüzde Dağılımı:.....	46
Çizelge 2: Anne Eğitim Durumuna Göre Frekans Ve Yüzde Dağılımı:.....	46

Çizelge 3: Baba Eğitim Durumuna Göre Frekans Ve Yüzde Dağılımı:.....	46
Çizelge 4: Oturulan Evin Durumuna Göre Frekans Ve Yüzde Dağılımı:.....	47
Çizelge 5: Ailenin Gelir Durumuna Göre Frekans Ve Yüzde Dağılımı:.....	47
Çizelge 6: Ailedeki Birey Durumuna Göre Frekans Ve Yüzde Dağılımı:.....	48
Çizelge 7: Cinsiyet Faktörüne Göre Demokratik Tutum Değerlendirilmesi.....	48
Çizelge 8: Cinsiyet Faktörüne Göre Koruyucu Tutum Değerlendirilmesi	49
Çizelge 9: Cinsiyet Faktörüne Göre Otoriter Tutum Değerlendirilmesi	49
Çizelge 10: Cinsiyet Faktörüne Göre Araştırmacı Kararsızlık Değerlendirilmesi	50
Çizelge 11: Cinsiyet Faktörüne Göre Aceleci Kararsızlık Değerlendirilmesi	50
Çizelge 12: Anne Baba Tutum Ölçeği Demokratik Tutum Alt Boyutunun Anne Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	51
Çizelge 13. Anne Baba Tutum Ölçeği Demokratik Tutum Alt Boyutu Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası “Post-Hoc Scheffe Testi” Sonuçları.....	52
Çizelge 14: Anne Baba Tutum Ölçeği Koruyucu Tutum Alt Boyutunun Anne Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	52
Çizelge 15: Anne Baba Tutum Ölçeği Otoriter Tutum Alt Boyutunun Anne Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	53
Çizelge 16: Kişisel Karar Ölçeği Araştırmacı Kararsızlık Alt Boyutunun Anne Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	53
Çizelge 17: Kişisel Karar Ölçeği Aceleci Kararsızlık Alt Boyutunun Anne Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	54
Çizelge 18: Anne Baba Tutum Ölçeği Demokratik Tutum Alt Boyutunun Baba Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi.....	55
Çizelge 19. Anne Baba Tutum Ölçeği Demokratik Tutum Alt Boyutu Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası “Post-Hoc Scheffe Testi” Sonuçları.....	55
Çizelge 20: Anne Baba Tutum Ölçeği Koruyucu Tutum Alt Boyutunun Baba Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	56
Çizelge 21: Anne Baba Tutum Ölçeği Otoriter Tutum Alt Boyutunun Baba Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	57
Çizelge 22: Kişisel Karar Ölçeği Araştırmacı Kararsızlık Alt Boyutunun Baba Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	57

Çizelge 23. Kişisel Karar Ölçeği Araştırmacı Kararsızlık Alt Boyutu Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA)Sonrası “Post-Hoc Scheffe Testi” Sonuçları.....	58
Çizelge 24: Kişisel Karar Ölçeği Aceleci Kararsızlık Alt Boyutunun Baba Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi	59
Çizelge 25: Anne Baba Tutum Ölçeği Demokratik Tutum Alt Boyutunun Ailenin Gelir Durumuna Göre Değerlendirilmesi	59
Çizelge 26. Anne Baba Tutum Ölçeği Demokratik Tutum Alt Boyutunun Gelir Durumu Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası “Post-Hoc Scheffe Testi” Sonuçları.....	60
Çizelge 27: Anne Baba Tutum Ölçeği Koruyucu Tutum Alt Boyutunun Ailenin Gelir Durumuna Göre Değerlendirilmesi	61
Çizelge 28: Anne Baba Tutum Ölçeği Otoriter Tutum Alt Boyutunun Gelir Durumuna Göre Değerlendirilmesi	62
Çizelge 29: Kişisel Karar Ölçeği Araştırmacı Kararsızlık Alt Boyutunun Gelir Durumuna Göre Değerlendirilmesi	62
Çizelge 30: Kişisel Karar Ölçeği Aceleci Kararsızlık Alt Boyutunun Gelir Durumuna Göre Değerlendirilmesi	63
Çizelge 31. Anne Baba Tutum Ölçeği Demokratik Alt Boyutu İle Kişisel Karar Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkileri Belirlemek Üzere Yapılan“Pearson Korelasyon Analizi“ Sonuçları.....	63
Çizelge 32. Anne Baba Tutum Ölçeği Koruyucu Tutum Alt Boyutu İle Kişisel Karar Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkileri Belirlemek Üzere Yapılan “Pearson Korelasyon Analizi”Sonuçları.....	64
Çizelge 33. Anne Baba Tutum Ölçeği Otoriter Tutum Alt Boyutu İle Kişisel Karar Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkileri Belirlemek Üzere Yapılan “Pearson Korelasyon Analizi “Sonuçları.....	64

SİMGELER LİSTESİ

- n:** Frekans
- so:** Sıralamaların ortalaması
- st:** Sıralamaların toplamı
- p:** Anlamlılık derecesi

KISALTMALAR LİSTESİ

- MEB:** Milli Eğitim Bakanlığı
- SPSS:** Statistical For Social Sciences
- ABTÖ:** Anne ve Baba Tutum Ölçeği
- KKÖ:** Kişisel Karar Ölçeği
- Akt:** Aktaran

ÖNSÖZ

Kişi gündelik hayatta pek çok kez karar verme davranışı içerisinde. Verdiği kararlar basit sonuçlar doğurduğu gibi kimi zamanda yaşamının akışını etkileyecek düzeyde kararlar vermek durumunda kalmaktadır. Doğru kararlar yaşamını olumlu olarak etkileyecek , yanlış kararlarda ise yaşamı olumsuz yönde etkileyecektir. Karar verme davranışı bireyin yaşamında büyük bir önem arz etmektedir.

Anne ve babalar bireyin tüm kişisel özelliklerinde olduğu gibi sağlıklı karar verme becerisini kazanmalarında da hayatın erken dönemlerinden itibaren önemli rol oynamaktadırlar.

Bu araştırmanın amacı , ilköğretim okulu öğrencilerinin ana ve babalarını demokratik, otorite ve koruyucu olarak algılamaları ile karar verirken benimsedikleri stratejiler arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.

Tezin hazırlanmasının her aşamasında çok yakın ilgi ve desteklerini gördüğüm başta tez danışmanım değerli hocam Doç.Dr. Halil EKŞİ Bey'e tez juri üyelerime ve Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bölümü öğretim elemanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Tezin gönüllü katılımcıları olan ilköğretim okulu öğrencilerine teşekkür ederim.

Bu araştırmanın yapımında daima yanımda olan değerli arkadaşım M.Şerif KESKİN'e yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Daima beni destekleyen sevgili aileme araştırma süresince vermiş oldukları destekten dolayı teşekkür ederim.

Mayıs 2009-İSTANBUL

Aytekin YILMAZ

ABSTRACT

The relationship between primary school 8th grader students' level of indecisiveness and parental attitude.

The purpose of this study is to analyze the relationship between primary school 8th grader students' level of indecisiveness and their perception of parental attitude.

The universe of this study consists of primary school 8th grader students of Istanbul, who reside in Anatolian part of the city. Totally 300 students of 2008-2009 Academic year in Tuzla, Pendik and Maltepe districts form the experimental group.

The data of the study have been collected through Kuzgun and Eldekcioglu(2005) "Parental Attitude Scale" and Bacanlı(2000) "Indecisiveness Scale". Furthermore the students have been given personal information forms in order to analyze demographic features(characteristics) of the students.

Data from the scales were coded into computer and interpreted with the help of SPSS(The Statistical Packet for Social Sciences).From the data related with the first part of the scale, "frequencies and percentage distribution are measured. To determine the attitudes of the students "mean and standard deviation"; to determine the difference between the groups "T-tests for comparing two means" and in comparing more than two changeable means, "one-way variance analysis" have been used.

Whatever there is a meaningful difference between the perceptions or not, has been tested in $\alpha=0,0005$ meaningfulness level. The relationship between scales is tested with Pearson Correlational Test.

Here are the data gathered from the study:

1. Girls, in relation to boys, perceive that their parents are displaying more democratic attitudes. Whereas boys, in relations to girls, perceive their parents as more authoritarian and protector.
2. Students perceive that their lycee-graduate mothers behave more democratically, in relation to ill-iterate mothers. Primary School-graduate mothers behave more democratically than just literate mothers. No meaningful results are observed in terms of protector-attitudes and authoritarian attitude sub-dimensions.
3. Students whose fathers are university-graduates perceive that their fathers behave more democratically in relation to those whose fathers are primary school-graduates. There is no meaningful difference in terms of protector-attitude and authoritarian an-attitude.
4. It is observed that as family's income level rises, the grade of democratic attitudes of the students increases, accordingly. No meaningful difference in terms of protector-attitudes and authoritarian attitude sub-dimension.
5. Girls have scored more, in relation to boys, in terms of investigative indecisiveness. No meaningful results are observed in terms of indecisiveness sub-dimensions.
6. As educational level of the fathers rises, it is observed that the investigative indecisiveness score of the students decreases, this means to say that they experience less investigative indecisiveness. There is no difference between groups in quick-indecisiveness. Meaningful results are not observed in terms of indecisiveness sub-dimensions.
7. The children whose parents display democratic attitudes, experience less indecisiveness. Whereas in protector-attitude and authoritarian attitude, it is observed that behaviour of indecisiveness increases.

Keywords: Attitude, decision-making.

ÖZET

İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin anne baba tutum algıları ile kararsızlık düzeyleri arasındaki ilişki

Bu araştırma, İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin “ anne baba tutum algıları ile kararsızlık düzeyleri arasındaki ilişki”nin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın evrenini; İstanbul Anadolu Yakasında bulunan İlköğretim okullarında okuyan sekizinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise Tuzla, Pendik Maltepe ilçesindeki 2008-2009 eğitim- öğretim yılında öğrenim gören toplam 300 öğrenci evrenin örneklemini oluşturacaktır.

Araştırma ile ilgili veriler Kuzgun ve Eldeleklioğlu (2005) Anne Baba Tutum Ölçeği ve Bacanlı (2000) Kararsızlık Ölçeğiyle toplanmıştır. Ayrıca öğrencilerle ilgili demografik özelliklerin incelenmesi amacıyla kişisel bilgi formu verilmiştir.

Ölçekten elde edilen veriler kodlanarak bilgisayar ortamında SPSS (The Statistical Packet For Social Sciences) paket programı yardımıyla çözümlenmiştir. Ölçeğin birinci bölümüyle ilgili verilere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı alınmış, öğrencilerin tutumlarının belirlenmesine yönelik olarak aritmetik ortalama ve standart sapma, gruplar arası farklılığı ortaya koyabilmek için ikili karşılaştırmalarda bağımsız gruplar için “t” testi, ikiden fazla değişken gruplarının karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Görüşler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı $\alpha = 0.05$ manidarlık düzeyinde test edilmiştir. Ölçekler arasındaki ilişkiler ise pearson korelasyon yöntemiyle sınanmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular şunlardır;

1. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre anne ve babalarını daha demokratik tutum sergiledikleri yönünde algılamaktadırlar. Erkek öğrenciler ise kız öğrenciler göre anne ve babalarını daha koruyucu ve otoriter olarak algılamaktadırlar.
2. Öğrenciler lise mezunu olan annelerini okuryazar olmayan annelere göre daha demokratik davrandığını yönünde algılamaktadırlar. İlköğretim grubu anneler de okuryazar olanlara göre daha demokratik davranmaktadır. Koruyucu tutum otoriter tutum alt boyutları açısından ise anlamlı sonuçlar görülmemektedir.
3. Babaları üniversite mezunu olanlar öğrenciler babalarını ,ilköğretim mezunu olanlara göre daha demokratik davrandığı şeklinde algılamaktadır. Koruyucu tutum ve otoriter tutumda anlamlı farklılık bulunmamaktadır.
4. Ailenin gelir durumu seviyesi yükseldikçe demokratik tutum puanının arttığını, yani öğrencilerin ailesini daha demokratik algıladıkları görülmektedir.Koruyucu tutum otoriter tutum alt boyutları açısından ise anlamlı sonuçlar görülmemektedir.
5. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre araştırıcı kararsızlık yönünden daha yüksek puan almışlardır.Kararsızlık alt boyutları açısından ise anlamlı sonuçlar görülmemektedir.
6. Baba eğitim seviyesi yükseldikçe çocuklardaki araştırıcı kararsızlık puanının azaldığını yani daha az araştırıcı kararsızlık yaşadığını göstermektedir. Aceleci kararsızlıkta gruplar arasında fark yoktur. Kararsızlık alt boyutları açısından ise anlamlı sonuçlar görülmemektedir.
7. Demokratik tutum sergileyen anne ve babaların çocukları daha az kararsızlık çekerken, koruyucu tutum ve otoriter tutumda ise kararsızlık davranışının da arttığı görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Tutum, karar verme

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın temelini teşkil eden ana problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın önemi, sayıtlılar, sınırlılıkları sunulmuş ve araştırmada kullanılan terimlere ilişkin kavramsal bilgilere yer verilmiştir.

1.1. PROBLEM DURUMU

Aile çocuk için, beslenmesini, korunmasını, diğer fiziksel gereksinimlerini, sevgi ve güven gibi duygusal gereksinimlerini karşılayan bir mekanizmadır. Ayrıca çocukları yetiştirme biçimleriyle ve tutumlarıyla da çocuğun kişiliğinin oluşmasını büyük ölçüde etkilerken toplumsal değerler sistemini çocuğa aktararak sosyalleşme sürecine de katkıda bulunur (Şahin, 2005).

Toplumumuzdaki geleneksel aile yapısında biçimsel de olsa otoriteyi baba temsil etmektedir. Anne çocuklara daha yakındır ve onlara ilişkin konularda gerçek karar organıdır. Birçok ailede görünürde baba tarafından alınan kararların asıl sahibi annedir. Ama durum babanın erkeklik rolüne gölge düşürmeyecek bir biçimde yönetilir. Bu yönden değerlendirildiğinde, toplumumuzda aile yapısının biçimsel olarak ataerkil, ama gerçekte üstü kapalı bir anaerkil yapıya sahip olduğu bile söylenebilir. Engelleyici ve cezalandırıcı nitelikte olan kararların uygulanmasının babaya bırakılması, babayı aile içinde oldukça sevimsiz bir yere koyabilir. Geleneklerin kendisine verdiği rolü

sürdürme durumunda kalan baba, çoğu kez çocuklarıyla yakın ve sıcak ilişkiler kurmaktan alıkonmuş olur (Gençtan, 1998).

Anne-baba , çocuğuna karar verme konusunda koruyucu tutum sergilemeleri durumunda çocuğun karar verme sürecindeki bilgi toplama, tecrübe kazanma, motivasyon konularında çocuğa aşırı müdahale bulunarak ; çocuklarının kendilerini keşfetmesine engel olabilirler. Bu durum çocuklarının özgüven geliştirmesine de engel oluşturabilir. Çocukla ilgili her konuyu öğrenip çocuğa kendileri aktarırlar. Bu tutumlarla karşı karşıya kalan çocuk girişimci olamaz, bağımsız davranamaz en önemlisi de gizilgüç ve potansiyellerini ortaya koyamaz (Kulaksızoğlu, 2004).

Anne baba çocuğuna karar verme konusunda otokratik tutum sergilerler ise çocuğun karar verme sürecindeki kendi kişisel özelliklerini tanıma sürecinde kararsızlık yaşamalarına neden olabilirler. Çünkü ailenin beklentileri ile çocuğun beklenti ve ihtiyaçları birbirinden farklı olabilir ve bunların çelişmesi durumunda çocuk kararsızlığa düşebilir. Ayrıca otokratik tutum sergileyen ailelerin bu süreçte kontrolü daha çok ellerinde bulundurmak istemeleri ve çocuğun kendi istekleri dışına çıkmaması için baskı yapmaları beklenen bir davranıştır. Bu nedenle otokratik tutum sergileyen ailelerinin çocukları sürekli korku ve endişe içerisinde yaşarlar (Özen, 2001).

Demokratik ortamlarda büyüyen çocukların zihinsel gelişmeye daha yatkın oldukları, demokratik ortamın çocuğa sadece özgürlük olanağı tanımakla kalmayıp, aynı zamanda onu kendini anlatmaya ve denetim kazanmaya da özendirildiği ortaya çıkmaktadır. Böyle bir ortamda yetişen çocuklar hareketli, saldırgan, korkusuz ve bağımsız olmaktadır (Eldeleklioğlu, 1996).

Anne babaların çocuklarına demokratik tutum sergilemeleri halinde çocukta özerklik gelişir. Çocuk kendini bulunduğu ortamlarda daha rahat hisseder, duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebilir, özgüveni artar, iletişim becerisi gelişir, karar

verme stratejilerini etkin kullanmaya başlayabilir, sorumluluk duygusu gelişebilir ve en önemlisi de potansiyellerinin farkına vararak kendini gerçekleştirme fırsatı yakalayabilir (Kulaksızoğlu, 2003). Bu olumlu özelliklerde çocuğun karar verme sürecindeki bilgilere ve bilgi kaynaklarına ulaşmada, karar verirken ortaya çıkan motivasyon kaybının önlenmesi ve bireyin gizilgüç ve potansiyellerinin farkına varmasında önemli rol oynar.

Kişisel rehberlik ihtiyacı karşılanan bir öğrenci; arkadaş ve aile ilişkilerini sağlıklı bir şekilde yürütebilir, kendini tanıyabilir, sorun çözme becerisini geliştirebilir, iletişim becerilerini geliştirebilir, sosyal beceri düzeyini artırabilir, sınav kaygısı ile baş edebilir, etkili karar verebilir ve problem çözme becerisini geliştirebilir (Kesici, 2004).

1.2. PROBLEM CÜMLESİ

İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin anne baba tutumu ile kişisel kararsızlık arasındaki ilişkisi demografik özelliklere göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. ALT PROBLEMLER

1. Anne baba tutum algısı çocukların cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
2. Anne baba tutum algısı çocukların annelerinin eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
3. Anne baba tutum algısı çocukların babalarının eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
4. Anne baba tutum algısı çocukların ailelerinin gelir durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
5. Çocukların kararsızlık davranışı cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
6. Çocukların kararsızlık davranışı annelerinin eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

7. Çocukların kararsızlık davranışı babalarının eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
8. Çocukların kararsızlık davranışı çocukların ailelerinin gelir durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
9. Anne babanın demokratik tutumu kararsızlık davranışını etkilemekte midir?
10. Anne babanın koruyucu tutumu kararsızlık davranışını etkilemekte midir?
11. Anne babanın otoriter tutumu kararsızlık davranışını etkilemekte midir?

1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışma ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerin anne baba tutumlarını algılama düzeyleri ile kişisel kararsızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

1.5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Karar verme davranışı, gelişimin bir parçasıdır. Birey, her yaşta karar vermesini gerektiren problem durumlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle ergenlik dönemi içinde olan ilköğretim ikinci kademe öğrencileri, geleceklerini oluşturmaya yönelik önemli kararlar vermek zorundadırlar. Öğrenciler, gelişim özelliklerine bağlı olarak, ailelerinden kopma ve kimliklerini oluşturma çabalarının yanı sıra; okul seçimi, meslek seçimi gibi kararları da vermeleri gerekmektedir. Bu etkileşimler çerçevesinde ergenlerin karar verme sürecindeki davranış örüntüleri, kendilerine güven düzeyleri anne ve babalarının davranışları ve onlara karşı tutum algıları farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu nedenle, bu farklılıkların incelenmesi gereği ortaya çıkmıştır.

1.6. SAYILTILAR

1. Bu araştırma için seçilen yöntem, araştırmanın amacına, konusuna ve problemine uygundur.
2. Araştırmaya katılanlar, veri toplama aracını içtenlikle cevaplamışlardır.

1.7. SINIRLILIKLAR

1. Bu araştırma, 2008–2009 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. Araştırma bulguları, ölçeğe cevap veren öğrencilerin görüşleri ile sınırlıdır.
3. Araştırma, ölçek ifadeleriyle sınırlıdır.

1.8. TANIMLAR

Tutum: Tutum bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan eğilimdir (Ünlü, 2001).

Ana-Baba Tutumu: (Kulaksızoğlu, 2004) Demokratik, Korucu , Otoriter Ana-baba tutumları şöyle tanımlanmıştır.

- **Demokratik Ana-Baba Tutumu:** Demokratik anne-baba tutumuna sahip ebeveynler, çocuğunu disipline etmek amacıyla onu sevgiden mahrum bırakmazlar. Sevgiyi bir yaptırım aracı olarak kullanmazlar. Çocuğa aile içinde eşit haklar tanırlar.

- **Koruyucu Ana-Baba Tutumu:** Koruma-himaye etme normal bir anne-baba tutumudur.Ancak kollama ve koruma davranışını çocuğun kendini gerçekleştireceği faaliyetleri engelleyecek şekilde yaygınlaştırmak “aşırı himayeci” olarak davranmak demektir.

- **Otoriter Ana-Baba tutumu:** Otoriter ana-babaya sahip ergenler anne-babanın

istediğinden farklı davrandıklarında dışlanacaklarını bildiklerinden ve cezalandırılma korkusundan dolayı boyun eğerler.

Karar: Karar, bir “seçim”i ifade eden ve eylemi etkileyen her türlü yargıdır. Kişinin konu üzerinde düşünüp taşınması sonucu çare veya çözüm olarak benimsemesidir (Koçel, 2001).

Kararsızlık: Kararsızlık stratejisini benimseyen bireyler de karar veren ancak verdikleri karardan hoşnut olmayan yani kararından rahatsızlık duyan bireyler olarak tanımlanmaktadır (Bacanlı, 2000).

Karar Verme Davranışı : Karar verme, çeşitli amaçlar, ulaşılabilecek yollar, araçlar ve imkanlar arasından seçim yapmakla ilgili zihinsel, bedensel ve duygusal süreçlerin toplamıdır. (Atabay, 2004)

BÖLÜM II

2.KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. TUTUM KAVRAMI

2.1.1. Tutumlar

Bilimsel olarak incelenmesi 19.yy'da başlayan tutum, Latince olan kökeninde "harekete hazır" anlamına gelmektedir. Sosyal bilimlerdeki pek çok kavram gibi tutum kavramıyla da ilgili tam bir görüş birliği oluşmamıştır. Bunun sonucu, tutumun geleneksel tanımlarından her biri tutumun ne olduğuna ilişkin az da olsa farklı bir kavramlaştırma içermekte ya da tutumun farklı yönünü vurgulamaktadır (Tavşancıl, 2005).

Tutum, bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir toplumsal konu, obje ya da olaya karşı deneyim, motivasyon ve bilgilerine dayanarak örgütlediği bilişsel, duygusal ve davranışsal bir tepki, ön eğilimdir. Diğer bir ifadeyle tutum, bireyin çevresindeki bir simgeyi, bir nesneyi ya da bir olayı olumlu ya da olumsuz bir şekilde değerlendirme eğilimidir (İnceoğlu, 1993).

Thurstone' e (1931) göre tutum, “psikolojik bir objeye yönelen olumlu veya olumsuz bir yoğunluk sıralaması ve derecelenmesidir” şeklinde tanımlanmıştır. Sherif (1996) ise tutumu, “Psikolojik bir sürecin herhangi bir değer yargısıyla damgalanmış bir nesne veya duruma ilişkin olarak bireyin olumlu mu yoksa olumsuz mu duygusal tepki göstereceğini belirleyen oldukça sürekliliği olan bir hazır olma durumu” şeklinde tanımlamaktadırlar. Bir tutum bir kez bireyde yerleştikten sonra bunun durgun duygusal bir özelliği vardır. Sherif tutum kavramına güdü kavramını da eklemiştir.

Sherif'e göre bilişsel, güdüsel ve davranışsal bir yapısı olan tutum, bireyin dış dünyaya ilişkin her türlü duygusunu içerir (Akt. Tavşancıl, 2005). Güvenç'e (1976) göre tutum kişinin sosyal çevresinde ve yaşantılarında yer alan belli olay ve olgular karşısında, geliştirdiği ve gerçekleştirdiği psikolojik örgütlenmenin kişinin kendi davranışlarını etkileyen bölümüdür.

Tutum, bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir (Kağıtçıbaşı, 1988). Bireyin tavrı, durumun bireyce kabul ya da reddedilmesine etkide bulunmaktadır (Bilgin, 1996). Bireylerin çevrelerine ne şekilde tepkide bulunacağı ise büyük ölçüde sahip oldukları tutumları tarafından şekillenmektedir. Bir birey için, tutum nesnesi bir madde, bir grup olabileceği gibi, bir meslek de olabilmektedir. Bireyin bir mesleğe ilişkin tutumu o meslekteki başarısı ve doyumunu etkilemektedir. Söz konusu meslek öğretmenlik olduğunda ise, konunun önemi daha da artmaktadır (Erkuş 2005). Bu açıdan değerlendirildiğinde öğretmenin, öğretmenlik mesleğine yönelik tutumu onun mesleğindeki davranışlarının en güçlü belirleyicilerinden birisini yani "öğretmenlik meslek anlayışını" yansıtacaktır. Öyleyse öğretmenlerin gerek öğrencilik yıllarındaki öğrenme yaşantıları, gerekse meslek yaşamları boyunca edindikleri deneyimlerle, kendi meslek anlayışlarını oluşturdukları söylenebilir (Can, 1987).

Bilindiği gibi öğretmenlik bilgi, beceri gibi bilişsel alan yeterlilikleri gerektirmesinin yanı sıra tutum ve davranış gibi duyuşsal alan yeterlikleri gerektiren bir meslektir. Öğretmen adaylarının meslekle ilgili değer ve tutum kazanmaları en az bilgi kadar gereklidir. Çünkü araştırmalar bize öğrencinin, öğretmenin tutum ve davranışları ile etkilendiğini göstermektedir. Öğretmenin düşünsel tutumu, duygusal tepkileri, çeşitli alışkanlıkları ve bunları kapsayan kişiliği öğrenciyi etkilemektedir. Çoğu zaman öğrenci, öğretmenin anlattığı konudan çok, konuya yaklaşımına dikkat etmekte ve olayları yorumlama biçiminden etkilenmektedir (Varış, 1988)

Ancak, Pajares (1992) inançların doğrudan gözlenemeyeceğini, inançlar hakkında, insanların söylediklerinden, niyetlerinden ve yaptıklarından yola çıkarak bir yargıya varılabileceğini belirtmiştir. Tutum, inanç ve davranış arasındaki bu ilişki nedeniyle, tutumdaki herhangi bir değişme inanç ve davranış ilişkisinin de değişmesine neden olacaktır. Öz-yeterlik inancı ile ilgili yapılacak çalışmalarda tutumlar ve bu tutumların meydana getirdiği davranışların saptanması büyük önem taşımaktadır (Akt: Morgil, Seçken ve Yücel, 2004).

Bacon ve Byrne (1977) göre tutumlar, oldukça organize olmuş uzun süreli duygu, inanç ve davranış eğilimidir. Bu eğilimler diğer insanları, grupları, fikirleri, ülkenin diğer yönlerini ya da nesnelere konu edindir. Gable'de (1986) tutumu “sosyal kurumların belli bir türüne, davranışın bir çeşidini önceden hazırlayan duygu yüklü bir fikirdir” şeklinde tanımlayarak tutumun, bilgi, duygu ve davranış öğelerinin bir kompozisyonundan oluştuğunu belirtmektedir (Akt.Tavşancıl, 2005).

Davranışlar çeşitli ve karmaşık güçlerin etkisi altındadır. Öğretmenler insanların davranışlarına etki eden, onunla ilişkisi olan değişkenleri bilmek ve ölçmek istemişler ve isteyeceklerdir. Tutum da bu değişkenlerden biridir. Tutumlar, doğuştan değil, sonradan zamanla olabileceği gibi, dolaylı yolla da olabilmektedir. Tutumların oluşmasında ve değişmesinde eğitim kurumlarının ve öğretmenlerin çok büyük etkisi vardır (Tavşancıl, 2005)

Hem sosyal algımızı hem de davranışlarımızı etkileyen, önemli bir sosyal psikoloji alanı olan tutumun, daha pek çok tanımı yapılmıştır. Smith'in (1968) klasikleşmiş ve günümüzde de sosyal psikologlar tarafından kabul gören tanımına göre; “Tutum, bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir” (Akt. Kağıtçıbaşı, 2005). Bir birey için her

şey psikolojik obje olabilir; örneğin, sevdiği kimseler, nefret ettiği kimseler, yaptığı meslek, iş, sol ve sağ fikir cereyanları, oturduğu ev, milliyetçilik, aile planlaması, hızlı nüfus artışı, iş arkadaşları, çaldığı çalgı vb. gibi. Bunlara ve etrafındaki başka pek çok şeye karşı bireyin belirli tutumları olabilir (Kağıtçıbaşı, 2005). Özgüven'e (1994) göre ise, "Bireylerin belirli bir kişiyi, bir grubu, kurumu veya bir düşüncüyü kabul ya da reddetme şeklinde gözlenen, duygusal bir hazır oluş hali veya eğilimidir. Bireyin tutumu sevgisini, nefretini ve genelde tüm davranışlarını etkiler ve bireyin kişiliğinin bir parçası olur".

2.1.2. Tutumlar ve İşlevleri

1. Tutumların yararçı işlevleri: Tutumlar, birey için bir araç görevi görürler; bireylere yarar sağlayan, onlara içinde yaşadıkları toplumsal koşullar ile bir uyum kazandıran bilişsel özelliklere sahiptirler.

2. Tutumların benliği koruma işlevi: Tutum, bir savunma mekanizması gibi benliği koruyucu bir işlev görür. Bireyin kişiliğini koruyan ve temel değerlerine yönelik her türlü tehdidi önlemeye yarayan bir yapıya sahiptir. Birey, doğal olarak, benliğini koruyan tutumlar geliştirme eğilimi içindedir.

3. Tutumların benlik açıklayıcı işlevi: Tutumlar, psikolojik kimliğe ilişkin değerleri açıklayıcı özelliklere de sahiptir. Birey, kendisini öz değerleri açısından ifade etmesini ve görmek istediği biçimde algılamasını sağlayan tutumlar da geliştirmektedir. Bu işlevi gören tutumlar, bireyin benlik kimliğini tamamlar ve güçlendirirler.

4. Tutumların bilgi kazandırma işlevi: Tutumlar, bireylerin dünyayı algılamalarında bazı temel ölçütler geliştirebilmelerini sağlayan bir bilgilenme gereksinimi yaratma işlevine de sahiptirler. Birey, karmaşık bir nitelik taşıyan evreni, insan ilişkilerini ve dışındaki dünyayı, ancak zihninde düzenli bir biçime sokarak anlayabilir (Tolan, 1985).

2.1.3. Tutumları Oluşturan Temel Öğeler ve Özellikleri

Bir tutum, bireyin düşünce, duygu ve davranış eğilimlerini birbiriyle uyumlu kılar. Bilişsel, duyuşsal ve davranışsal öğeler, yerleşmiş ve güçlü tutumlarda tam olarak bulunur. Tutumlarda genellikle birbirleriyle uyum halinde bulunan bu üç faktöre tutumların öğeleri denir. Bu öğeler arasında genellikle iç tutarlılık olduğu varsayılmaktadır. Bu varsayıma göre bireyin bir konu ile ilgili bildikleri o konuya olumlu bakmasını gerektiriyorsa (bilişsel öğe), birey o konuya ilişkin olumludur (duyuşsal öğe). Bunu sözleri ya da davranışları (davranışsal öğe) ile gösterir (İnceoğlu, 1993).

1. Bilişsel Öğe: Tutumların bilişsel öğeleri, tutum objeleri (uyarıcıları) ile ilgi gerçeklere dayanan bilgi ve inançlarından oluşmaktadır. Tutum nesnesi hakkında sahip olunan tüm bilgi, görüş ve inançlar söz konusu tutumun bilişsel öğesini oluşturur. Bireyler çevresi ile olan ilişkilerde bir bilgiler sistemi kullanmaktadırlar. Çevrelerinden gelen pek çok uyarıcıyı algılayabilmek için onları ilk önce gruplandırıp, sonra bu gruplamalar birbiriyle ilişkilendirmektedirler (Baysal, 1981). Bu gruplamalar, birbirinden farklı olan uyarılara yönelik tepkilerde farklılıklar ifade eder.

Tecrübe ve telkin sonucu olarak, tutum nesnelere hakkında objektif veya değerlendirmeye yönelik sübjektif kanaatler ediniriz. Bu bilgi ve kanaatler, tutumların bilişsel yönünü oluşturur. Bilişsel öğe kısaca, bir inanç ifadesinin kabul edilmesidir; yani, tutum nesnesi hakkındaki inançlarımızı içerir. Bir nesneye karşı olumlu veya olumsuz tutum varsa, o nesne hakkında olumlu veya olumsuz inanç da olacaktır (Akt. Tavşancıl, 2005).

2. Duyuşsal Öğe: Tutumun duygusal öğesi, bireyden bireye değişen ve gerçeklerle açıklanamayan, hoşlanma-hoşlanmama yönünü oluşturur. Tutumun

duyuşsal ögesi, bilişsel ögesine oranla daha basittir ve tutumların ölçülmesinde daha ön plandadır. Duyuşsal öge, tutumun bireyden bireye değişen ve gerçeklerle açıklanamayan hoşlanma- hoşlanmama yönünü oluşturur (Baysal, 1981). Tutumların duygusal ögesi, bireyin tutuma konu olan olay veya nesneye karşı heyecanını içermektedir. Tutuma süreklilik kazandıran, tutumun itici veya şekillendirici olan yönü bu duygusal ögesidir (Erdoğan, 1999).

3. Davranışsal Öge: Davranışsal öge bireyin belli bir uyarıcı grubundaki tutum nesnesine karşı gözlenebilen tüm davranış eğilimlerini yansıtır. Bu eğilimler sözler ya da diğer hareketlerden gözlenebilir. Burada duygusal ve normatif davranış birbirinden ayırmak gerekir. Duygusal davranış tutum nesnesinin hoş giden ve gitmeyen bir durumla ilişkilendirilmesi sonucu ortaya çıkar. Normatif davranış ise doğru davranışın ne olduğu konusundaki inançlara dayalı davranıştır. Bireyin bağlı olduğu grup ya da alt kültürde bir davranış doğru olarak görülüyorsa, birey bu davranışı hoşuna gitmese de yapar. Tutumların üç ögeden (bilişsel, duygusal, davranışsal) oluşan psikolojik değişkenler olarak ele alınması gerekir. Bu üç tutum ögesi karşılıklı etkileşim içindedir ve birinde ortaya çıkan bir değişiklik, tutarlılığı korumak için, diğer ögelerle zincirleme bir değişime neden olmaktadır (İnceoğlu, 1993).

2.1.4. Tutumların Oluşması

Kimse doğuştan herhangi bir tutuma sahip şekilde doğmaz. Tutumlar, insanların hayat boyunca yaşadıkları deneyim, pekiştirmeler, taklit ve sosyal öğrenmeler sonucu oluşur. Birçok tutumun kökeni çocukluğa dayanırken, genelde tutumlar insanların kendi deneyimleriyle oluşur, bazıları da başka kaynaklardan elde edilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2005).

2.1.5. Tutum Davranış İlişkisi

Tutum kavram, bireyin herhangi bir davranış ya da tepkisini yansıtmakta, birçok davranış ve tepkilerinden çıkarılmaktadır. Tutumun varlığı, onun yansıttığı varsayılan bir takım gözlenebilir davranışlardan anlaşılabilir. Herhangi bir tutum nesnesine ilişkin bir davranış söz konusu olmadığında, bireyde tutum gizli de olsa, çevresindeki bireylerce gözlenemeyeceğinden varsayılmaz (Baysal, 1981). Dolayısıyla tutumlara, davranışa yol gösteren ön eğilimler olarak bakılabilir. Ama tutumların davranışlarımız üzerinde ne ölçüde etkili olduğu ve dolayısıyla tutumlarla davranışlar arasındaki bağın ne kadar kuvvetli olduğu sorularına verilecek cevaplar oldukça önemlidir.

Tutum değişikliğine karşı gösterilen ilgi, hemen tümüyle tutumların davranışları gerçekten etkilediği varsayımından kaynaklanmıştır. Bugüne kadar yapılan tutum araştırmalarında, tutumların davranışla ilişkisi olduğu ve tutarlı olduğu kanıtlanmaya çalışılmıştır. Ancak, tutum-davranış tutarsızlığını ortaya çıkaran araştırmalardan sonra, çok sayıda sosyal psikolog, tutumların neden her zaman davranışları belirleyemediği üzerine araştırma yapmıştır ve hangi koşullar altında tutumların davranışları belirleyebileceğine bakmışlardır (Kağıtçıbaşı, 2005).

2.1.6. Tutumun Gücü

Her tutumun bir gücü vardır. Bir tutumun gücü, her üç ögesinin (bilişsel, duygusal, davranışsal) gücünün toplamı olarak düşünülebilir. Bir tutum, daha davranış ölçülmeden ya da gözlenmeden önce değişmeyecek kadar güçlü ve açık olmasının yanında, söz konusu davranışla özgül olarak ve doğrudan ilgili de olmalıdır. Tutarsızlıklar, güçsüz ya da iki yönlü duygulardan kaynaklanır. Keller ve Mirer (1974), tutumla ilişkili

tutarsızlıkların, çatışan ya da güçsüz tutumsal tercihleri olan insanlardan kaynaklandığını ortaya koymuşlardır, ya da bu durumun duygusal ve bilişsel öğelerin çeliştiği durumlarda davranışla tutarlılığın düşük olduğunu belirtmişlerdir (Akt. Tavşancıl, 2005). Elde edilen sonuçlar, bir tutum nesnesi hakkında bilgi sahibi olmanın o nesneyle ilgili tutumların güçlenmesine neden olduğunu göstermektedir. Yine çevre konuları hakkında çok bilgisi olanların ve bu konuda güçlü tutumlara sahip olanların tutumları ve davranışları arasında, bu konuda fazla bilgi sahibi olmayanlara ve zayıf tutumları olanlara oranla daha yüksek tutarlılık bulunmuştur (Kağıtçıbaşı, 2005).

Tutumun gücünü etkileyen bir başka faktör, kişinin tutum nesnesiyle olan ilişkisidir. Tutum nesnesi ile doğrudan ilgili olmak, o nesneyle ilgili tutumun (olumlu veya olumsuz) güçlenmesine neden olur.

2.1.7. Tutum Zaman İlişkisi

Tutumlarla ilgili bir diğer önemli nokta da tutumların ölçüldüğü zaman ile davranışın gözlemlendiği zamandır. Bu ikisi, yani tutum ölçümü ile davranış gözlemi arasında geçen sürede tutum değişmiş olabilir. Tutumlarla davranış arasındaki tutarlılık, yaklaşık aynı zamanda ölçülmeleri durumunda en yüksek düzeyde olabilir (Tavşancıl, 2005). Bir başka deyişle, tutum ile davranış ölçme arasında geçen zaman ne kadar uzunsa, o kadar çok tutum-davranış ilişkisi etkileyecek değişkenlerin işin içine girebildiği, dolayısıyla tutumla davranış arasında tutarlılık gözleme olasılığının düştüğü görülmüştür.

Bazı bilgiler diğerlerine göre daha hızlı bir biçimde bellekten çağrılır ve karar, davranış tepkilerimizde etkili olur. Benzer bir kavram, tutum ile davranış ilişkisi için de

geçerlidir. Bazı tutumlar bellekten daha çabuk çağrılabilir ve böylece daha kolay bilinç düzeyine ulaşır ve davranışı etkiler. Bir tutumun bellekten çağrılmasını, tutum ulaşılabilirliği modeline göre, tutum nesnesi ile zihnin değerlendirmesi (belirli bir tutum) arasındaki bağlantı gücü, hangi tutumun bellekten çağrılacağını ve davranış üzerinde etkili olacağını belirler (Kağıtçıbaşı, 2005).

2.1.8. Tutum Farkındalık İlişkisi

Tutum-davranış ilişkisini etkileyen bir başka faktör de farkındalıktır. Farkındalık, kişilerin kendi tutum ve davranışlarının ne ölçüde farkında olduklarını belirlemek için kullanılır. Farkındalığın yüksek olması, insanın harekete geçmeden önce düşünüp taşınmasını ve sonuçta doğru olduğuna inandığı biçimde davranmasını sağlar. Bir davranışta bulunmadan önce içinden geçilen bu tür bilişsel süreç, davranışların çevresel faktörlerden çok, tutumlardan etkilenmesine yol açar. Dolayısıyla tutum-davranış ilişkisini güçlendirir.

2.1.9. Tutum Ortam İlişkisi

Tutum - ortam ilişkisinin de davranış üzerinde bir etki yarattığı saptanmıştır. Tutumun tek başına değilse de ortamla birlikte etkileşim halinde davranışı meydana getirdiği kabul edilir. Campbell'in (1963) açıklamalarına göre, bazı ortamlarda bireylere hiçbir sorumluluk yüklenmediğinde ya da baskı yapılmadığında, tutumlar rahatça davranışa yol açabilmekte ya da davranışa dönüşebilmektedir. Diğer bir deyişle ortam, tutumun davranış halinde belirmesi için bir engel yaratmamaktadır. Buna karşılık bazı ortamlarda, var olan bir tutumun davranışa dönüşmesi güçtür; yani ortam bir engel oluşturmaktadır (Akt. Tavşancıl, 2005).

Çok güçlü tutumlara dayanarak davranışı kestirmek, orta derecede güçlü tutumlardan davranış kestirmesi yapmaktan daha geçerli olacaktır. Özellikle orta derece tutumlar

davranışa yol açarken ortamsal etkenlerle etkileşime girdiklerinden, ortamsal etkenlerin önemi göz ardı edilmemelidir (Kağıtçıbaşı, 2005).

2.1.10. Alışkanlıklar ve Beklentiler

Davranışı etkileyen bir başka etken ‐alışkanlık‐ ve ‐sonuç hakkındaki beklentilerdir‐. İnsanların ortam ile ilgili alışkanlıkları davranışlarını etkilemekte ve bunun yanında ortama ilişkin bir sonuç beklentisi de kişinin davranışı üzerinde etkili olmaktadır (Tavşancıl, 2005). Davranış karmaşık güçlerin etkisi altındadır. Diğer bir deyişle dört etkenin karmaşık etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır. Bunlar; tutum, ortam, alışkanlık ve beklentilerdir. Bu belirtilen dört etkenin hepsi aynı doğrultuda ya da birbirleriyle tutarlı ise davranışın kestirilmesi daha geçerli olacaktır (Kağıtçıbaşı, 2005).

2.2. Anne Baba Tutumu

Ailenin çocuk üzerindeki etkilerinin daha çocuk anne karnındayken başladığı bilinmektedir. Çocuğun doğumuna karşı ailenin isteksiz olması, dolayısıyla ortaya çıkan duygusal tepki yoğunluğu, kızgınlık, ruhsal ve fiziksel yorgunluk, umutsuzluk, korku gibi duyguları, aşırı heyecanları bebeği daha anne karnındayken bile etkiler. Bu duyguların heyecanların uzun süreli olması, bebeği doğuştan sonra da etkiler (Ekşi, 1990).

Aşırı koruyucu bir tutumla yetiştirilen çocukların, yetişkinliğe geçişte zorluk yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu şekilde yetişen çocuklar yeterince girişimci olamaz ve bağımsız davranamazlar. Yeteneklerini açığa çıkarıp kendilerini gerçekleştiremezler (Başar,1999).

Ruhsal bozukluklar doğuştan da gelebilmektedir. Eğer neden bu değilse, çocuğun ruhsal bozukluğunun sebebi aile içinde aranmalıdır; tabi ki ruhsal sağlıklılık da aileye bağlanmamalıdır. Anne ve babaların zaman zaman kavgalarını sıklaştırması,

çatışmalarının sürekli olması ve çocuğun gözü önünde geçmesi çocuğu olumsuz etkileyebilecektir.Kavgalar , küslükler, ana-babanın birbirine gösterdiği şiddet, çocuklarda kalıcı bunalımlara neden olabilmektedir (Yörükoğlu, 1989).

Toplumumuzda çocuğun eğitiminde, disipline edilmesinde dayağa sık başvurulmaktadır. Bu şekildeki yaklaşım, pek çok kişi tarafından da onay görmektedir. Kırsal kesim de yaygın olan fiziksel cezaya karşın, kentsel kesimde psikolojik ceza olarak başkalarının yanında azarlama, ilişkilerin gerginleşmesi daha yaygındır. Ayrıca harçlık vermeme, sevdiği bir şeyi almama davranışı da görülebilmektedir (Arıkan,1988).

Ana-babanın ve aile içindeki diğer bireylerin çocukla olan etkileşimleri, çocuğun aile içindeki konumunu belirler. Babanın aldığı tavır gösterdiği davranış çocuk açısından özellikle önemlidir. Ana-baba tutumları kişiliği şekillendirmede, iyiye veya kötüye götürmede çok büyük etkendir. Ana-babalar çocuklarıyla en fazla onlara karşı olan tutumları açısından ilgilidirler.Ana-babanın olumlu yapıcı davranışı çocukta sağlam bir kişiliği sağlarken; olumsuz, sert, yıkıcı davranışlarıyla tabi ki bozuk bir kişilik görünümü vermektedir. Araştırmacılara göre hoşgörülü ve demokratik evlerde bulunan çocuklar arkadaş ilişkilerinde daha etkin, daha girişken, daha yaratıcı fikirler ileri sürebilen, rahatça kendini ifade edebilen çocuklardır. Buna karşılık sert bir denetim altında, değişken eğitim yöntemleriyle büyütülen çocuklarda, karşı çıkma, saldırganlık gibi yollarla kendilerini kabul ettirme durumu ortaya çıkabilmekte, kendilerini ifade etmekte zorluk çekmektedirler (Yavuzer,1990).

Bilal'e (1984) göre, çocuğun içinde yaşadığı topluma uygun bir birey olarak yetişmesi önce aile çevresinde sağlanmaktadır. Her ne kadar çocuk büyüdükçe ailenin dışındaki okul ve akran gruplarından oluşan çevre onu etkilemeye başlasa da, çocuğun kişilik gelişimi üzerinde ana-baba tutumlarının etkileri önemini korumaya devam etmektedir.

Ana-baba tutumlarıyla ilgili literatürde kaç çeşit ana-baba tutumu olduğunu belirlemeyi amaçlayan araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmaların daha çok ana baba tutumlarını ölçen ölçme araçlarını geliştirmeyi amaçlayan çalışmaların olduğu dikkati çekmektedir. Türkiye’de ergenler ve genç yetişkinler için Kuzgun ve Eldeleklioğlu (1993) üç tür ana baba tutumu belirlemişlerdir. Bunlar; otoriter, koruyucu ve demokratik ana baba tutumlarıdır. Aşağıda bu ana baba tutumlarının genel özellikleri özetlenmiştir.

2.2.1. Koruyucu Ana-Baba Tutumu

Koruma-himaye etme normal bir anne-baba tutumudur. Ancak kollama ve koruma davranışını çocuğun kendini gerçekleştireceği faaliyetleri engelleyecek şekilde yaygınlaştırmak “aşırı himayeci” olarak davranmak demektir. Bu tutumu sergileyen ebeveyn, çocuğun gelişimine has özgürlükleri kazanmasını engelleyecek şekilde ona nasıl davranması, neleri yapması gerektiğini dikte ettirir. Bu anne-babalar çocuklarını kendilerinin bir uzantısı gibi görmekte ve onlarla duygusal yoksunluklarını gidermek istemektedirler. Bu aileler çocuğun anne-babasının kontrolünde daha çok tutulmakta , bağımsız ve ayrı bir birey olma yolundaki çabaları ebeveyn tarafından daha çok engellenmektedir (Kulaksızoğlu, 2004).

Koruyucu ana-babalar çevreden gelecek tehlikeleri abartarak çocuğun herhal ve koşulda korunup kollanmaya ihtiyacı olduğunu düşünürler. Koruyucu anne-babalar çocuğun her türden ihtiyacını kendileri karşılamak isterler. Çocuğun kendi başına hiçbir gereksiniminin üstesinden gelemeyeceği inancında olan bu anne-babalarda çocuk adına her şeyin incelikle düşünülüp yerine getirilmesi ölçüsünde daha iyi bir ana baba olacakları duygusu hakimdir(Kaya, 1994).

Koruyucu anne-baba tutumunun beraberinde getirdiği en yaygın davranışlar ise; çocukla sürekli birlikte olmak ya da çocuğa sürekli bebek muamelesi yapmaktır. Bu tür tutumların bir diğer sonucu da; aşırı hoşgörü biçiminde ortaya çıkar. Koruyucu anne-baba tutumunun çocuk üzerindeki etkisi ise ; çocuğun bağımlı bir kişilik geliştirmesine yol açmasıdır (Cüceloğlu, 1991).

Koruyucu anne-babanın dikkat ve ilgisini her an üzerinde toplama ihtiyacında olan bu tür anne-babaların çocuklarının aile ortamı dışında sağlıklı ilişkiler kurabilmeleri güç olur. Aşırı ölçülerde korunma herhal ve koşulda hoşgörölümüş olmanın yarattığı bağımlı ilişkiler içinde girişkenlik yeteneklerini geliştiremeyen bu tür çocukların kendilerine güvenleri de yetersizdir (Eldeleklioğlu, 2004).

2.2.2. Otoriter Ana-baba Tutumu

Kuzgun'a (1972) göre otoriter ana-baba çocuğunu belki sevmektedir; ancak sevgisini çocuk istenilen şekilde davrandıkça gösterir. Yani sevgiyi bir pekiştirici olarak kullanır. İstenen davranışlar da çoğunlukla gelenek ve daha üst otoritelerle saptanmış kurallara ve normlara uygun davranışlardır. Otoriter ana-baba kendisini toplumsal otoritenin temsilcisi olarak görür ve mutlak itaat bekler. Otoriter ana-babanın kendisi otoriter kişiliğin temel nitelikleri olan katılık ve dogmatik düşünme tarzına yatkın olduğundan çocukla dilsel alışverişte bulunmaz, istek ve emirlerinin tartışmasız yerine getirilmesini ister. Aksi halde cezaya başvurur. Otoriter ana-babaya sahip ergenler anne-babanın istediğinden farklı davrandıklarında dışlanacaklarını bildiklerinden ve cezalandırılma korkusundan dolayı boyun eğler. Böyle ailelerde yetişen çocuklar duygu ve düşüncelerini daha çok bastırırlar. Bu ailelerde yetişen gençler, öfke ve kızgınlık duygularını açık bir biçimde ifade edemezler çoğu zaman çocuğun istenmeyen davranışları ana-baba tarafından dayakla engellenebilir. Çocuk ve ergenin fiziksel olarak cezalandırılması ve öfke duygularının bastırılması onlarda pasif saldırganlık yaratır (Kulaksızoğlu, 2004).

Dolayısıyla çocuğun kaygılı bir belirsizlik içinde aşırı isyankar veya aşırı boyun eğici olması mümkündür. Böyle bir ortamda yetişen çocuk dıştan denetimli bir kişilik oluşturur. Çünkü içinden geldiği gibi davranmak yerine olması gerektiği gibi davranmak şeklinde koşullandırılır (Yavuzer, 1994). Otoriter bir aile ortamında, katı denetim uygulandığı için çocukların boyun eğici, terbiyeli, uyumlu, edilgin ve kibar olması istendik davranışlar olmakla birlikte, otoriter aile ortamı; bireyin bastırılmış, kendisini ortaya koyamayan bir kişilik geliştirmesine neden olmaktadır (Özgüven, 2001).

Otoriter ana-babanın olduğu ailede uygulanan sıkı disiplin kuralları, eğitimde cezaya başvurulması çocuğun düşük özgüvenli ,kaygılı ve nörotik bir kişilik geliştirmesinde önemli etken olmaktadır. Bunların yanı sıra ana-babaları otoriter olan gençlerin çevrelerine körü körüne uyan, başarılı ancak sosyal konularda kendilerine daha az güvenli, depresyona, suçluluğa ve madde kullanımına daha yatkın oldukları belirtilmektedir(Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 2005).

2.2.3 Demokratik Ana-baba Tutumu

Çocuklarına karşı demokratik tutuma sahip anne-babaların, onların davranışlarını daha akılcı şekilde yönlendirdiği söylenebilir. Bu tutuma sahip anne-babalar çocuklarını ayrı bir kişi olarak kabul edip onlara değer verirler ve bağımsız bir kişilik geliştirmeleri için teşvik ederler (Kulaksızoğlu, 2004). Demokratik anne-babaların bulunduğu ailelerde gencin duygu ve düşüncelerindeki değişimler hoşgörü ile karşılanır. Ancak gençten evin temel kurallarına uyması beklenir .Demokratik ana-baba tutumunda evde kabul edilen ve edilmeyen davranışların sınırları bellidir. Bu sınırlar içinde çocuk özgürdür (Yavuzer, 1994). Özgürlükleri kullanabileceği ölçüde ve kötüye kullanmadığı sürece artırılır. Ancak demokratik anne ve babalar da gerektiğinde

çocuklarına sınır koyabilirler. Demokratik anne-babalar çocuklarına deneme ve yanılma payı bırakırlar. Çocuk buyruklarla değil, yol gösterilerek ve uyarılarak eğitilir. Çocuğun kişiliğine saygı gösterilir, ondan yaşından olgun davranış beklenmez (Yörükoğlu, 2000).

Demokratik anne-baba tutumuna sahip ebeveynler, çocuğunu disipline etmek amacıyla onu sevgiden mahrum bırakmazlar. Sevgiyi bir yaptırım aracı olarak kullanmazlar. Çocuğa aile içinde eşit haklar tanırırlar. Çocuğun fikirlerini açıkça ifade etmesi desteklenir ve bu konuda cesaretlendirilir. Özellikle çocuklarına hoşgörü ve sevgi gösterme demokratik ana-babaların temel davranışlarındandır. Bu ana-babalar aile içinde sevgi gösterme davranışları açık olarak sergilenir (Kulaksızoğlu, 2004). Demokratik tutumla yani demokratik tutumun olduğu ailede yetiştirilen çocuklar temel güven duyguları gelişmiş, fikirlerini serbestçe söyleyebilen, girişimci, sorumluluk alabilen, kendine ve diğer insanlara saygılı, kendini geliştirmeye, kendini gerçekleştirmeye ve yaratıcı fikirler üretmeye istekli bireylerdir (Kulaksızoğlu, 2004).

Demokratik tutumda çocuğun anne-babasından yeterli ilgi, sevgi ve şevkat görmesi, çocuğun kendisine olan güven duygusunun gelişmesine ve aralarında sağlıklı duygusal bir etkileşimin gerçekleşmesine yardımcı olur. İlgi ve şevkat gösterme çocuğa kabul edildiği mesajını iletir. Kabul ise çocukta kendi benliğine ilişkin olumlu algılamalar geliştirmesini sağlar.(Çağdaş, 2001).

2.3. KARAR VERME

Karar verme, problemleri bir duruma kolektif olarak karşılıklı bulunmak için bir sosyal stratejidir. Bilgi, düşünce, duygu ve yaratıcılığın faaliyet içinde birleştiği yerdeki psikolojik olaydır (Izgar, 2003).

Karar, şüphelerin ve tartışmaların son bulduğu, seçilen yolun uygulanmaya başlandığı mantıksal bir süreçtir. Karar, bir amaca ulaşabilmek için, var olan olanak ve koşullara göre çeşitli olası eylem biçimlerinden en uygun görüleni seçmektir. Sonucu eylemle sonuçlanan bir süreçtir (Ömeroğlu, 2001).

Karar, bir “seçim”i ifade eden ve eylemi etkileyen her türlü yargıdır. Kişinin konu üzerinde düşünüp taşınması sonucu çare veya çözüm olarak benimsemesidir (Koçel, 2001).

Karar verme bir problemi çözmek için gereken yaptırımı belirleme, olay veya sorun ile ilgili bilgileri analiz ederek ve karşılaştırma yaparak bir sonuca varma sürecidir. Karar geleceğe yöneliktir. Gelecek tam olarak bilinmediğinden karar veren bireye bir risk yükler (Tutar, 2000).

Karar verme bireyin, yöneticinin ya da bir örgütün birkaç seçenek arasından birini seçmesi veya seçenekler arasından en uygun hareket yolunu belirlemesidir. Karar verme bir bilim, teknik ve sanattır. (Alver, 2003)

Karar verme, çeşitli amaçlar, ulaşılabilecek yollar, araçlar ve imkanlar arasından seçim yapmakla ilgili zihinsel, bedensel ve duygusal süreçlerin toplamıdır. Karar verme, tüm insanların yaşadığı bir olaydır. Kendi davranışlarını bilinçli olarak sergilemeye başlayan birey karar vermeye de başlamıştır. (Atabay, 2004)

Literatürde Barutçugil'e göre karar verme, arzulanan bir amacı gerçekleştirecek veya belirli bir sorunu çözecek alternatifler arasından birinin seçilmesi işlemidir. Aynı literatürde Hicks karar vermeyi, sadece rutin iş olarak değil bir organizasyonun yaşamını sürdürmesi için gerekli olan temel bir unsur olarak tanımlarken, Sunan, belirlenen amaçları gerçekleştirmede iki veya daha fazla hareket tarzından birine yönelme olarak tanımlamıştır. (Alver, 2003).

Karar verme dinamik bir süreçtir ve birey bu süreç içinde etkin rol oynamaktadır. Birey karar vermede, karmaşık bir bilgi toplama araştırması yapmakta, çevresinde gittikçe artan bir şekilde geri bildirim almakta, bazı bilgileri ayrıntılı olarak incelemekte, bazı bilgileri elden çıkarmakta, geleceğe yönelik planlamalar yapmaktadır (Mert, 1997).

Bireyler günlük yaşantılarında pek çok karar verme yaşantısı geçirmektedir. Çevresine esnek bir uyum gösteren insan, ihtiyaçlarını karşılama çabalarını sürdürürken karar verme davranışı göstermektedir. Karar verme bir ihtiyacı gideceği düşünülen bir objeye götüreceği birden fazla yol olduğu zaman, yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliş şeklinde tanımlanabilir. Karar vermeyi gerektiren durum önemli bazı konularda verileceğinde, sonuçları önceden tasarlama ve hedefe ulaştırma gücü en fazla olana yönelme daha çok önem kazanmaktadır (Kuzgun, 1992).

2.3.1. KARAR VERME DAVRANIŞI

İnsan gelişiminin her döneminde var olan karar verme, özellikle ergenlik döneminde daha da önem kazanmaktadır. Uygun ve sağlıklı kararlar verebilme, sağlıklı bir ergenin en önemli özelliklerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Ergenlik döneminde verilen kararlar, bireyin sağlığı, mesleği, psikolojik uyumu ve sosyal kabulü üzerinde yaşamı boyunca etkili olabilecek doğurgulara sahiptir. Ergenlik döneminde alınan kararlar yaşamı biçimlendirebilmekte, genişletebilmekte ve hatta sınırlandırabilmektedir. 14-15 yaşlarındaki gençler problem durumlarına alternatif çözümler oluşturma ve sorunlarını soyut olarak inceleyebilme yeterliliğine sahip olmaktadır . Yaşı ileri olan ergenler, daha çok seçenek oluşturabilmekte, geleceğe yönelik sonuçlara daha fazla önem vermekte, uzmanlara daha çok başvurmakta ve verilen tavsiyelerin doğurgularının daha çok farkında olmaktadır (Kuzgun, 1992).

2.3.2. Karar Verme Davranışına İlişkin Açıklamalar

Karar verme konusunda belirtilen farklı kuramsal açıklamalar, daha çok karar verme davranışının çeşitli yönlerini açıklamaya çalışmaktadır. Karar verme davranışına ilişkin açıklamalar yaygın olarak; Sosyal Öğrenme Kuramı, Fayda Kuramı, Çatışma Kuramı ve Bilişsel Güdü Kuramı çerçevesinde sunulmaktadır (Çolakkadıoğlu, 2003). Bu kuramların karar verme davranışına ilişkin açıklamaları, aşağıda sunulmuştur.

2.3.2.1. Krumboltz'un Sosyal Öğrenme Kuramı

Krumboltz ve arkadaşları (1980), karar verme için bir model geliştirmişler ve bu modeli meslek ve iş alanının seçimindeki karar verme süreçlerini sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde açıklamaya çalışmışlardır. Modelde kariyer kararının dört

faktörünün birbirleriyle etkileşimi sonucunda ortaya çıktığı ortaya konmuştur. Bunlar; genetik etmenler ve özel yetenekler, çevresel koşullar ve olaylar, öğrenme yaşantıları ve performans becerileridir. Bu dört faktörün birbirleriyle etkileşimi sonucunda, birey üç çeşit durum yaşamaktadır. Bunlardan ilki, kendini gözleme ile ilgili genellemelerdir. Kendini gözleme genellemesi , öğrendiği standartlar bakımından bir kişinin kendisinin gerçek veya hayali performansını değerlendirerek kendini ”açık veya örtük olarak ifade etmesi” olarak tanımlanmaktadır. Ortaya çıkan ikinci durum ise, göreve yaklaşım becerileridir. Bunlar, bireyin bilişsel beceri, performans becerisi ve gelecekteki olaylar hakkında yordamlar yapması olarak tanımlanmaktadır. Faktörlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkan üçüncü durum da bireyin davranış örüntüsüdür. Bir başka deyişle, yeni problem ve görevlere karşı bireyin sergilediği tepkilerdir (Akt: Candangil, 2005).

Krumboltz ve arkadaşlarının karar verme davranışı için geliştirdikleri modelde, karar vermenin çeşitli basamakları içeren bir süreç olduğu ortaya konmuştur. Karar verme süreci;

Problemi tanımlamak,

Bir eylem planı belirlemek,

Değerleri açıklamak,

Seçenekleri tanımak,

Uygun sonuçları keşfetmek,

Seçenekleri elemek,

Eyleme başlamak basamaklarından oluşmaktadır (De Lorenzo, 2000;Akt: Candangil, 2005).

2.3.2.2. Fayda Kuramı

Fayda Kuramı, karar verme konusundaki kuramsal görüşler içinde önemli bir yere sahiptir. Bu kuram, bireyin karar verme durumunda olası seçeneklerden kendisine en fazla yarar getiren seçeneğe yöneldiğini belirtmektedir. Alanyazında fayda kavramı “öznel değer” ya da “istenilen” kavramlarıyla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.

Baron (1994), fayda kuramını, “beklenen fayda kuramı” “çoklu yüklemeli fayda kuramı” ve “faydacılık” olarak üç başlık altında ele almıştır. Beklenen fayda kuramı, karar durumunda bireyin karşısına çıkan seçeneklerin sonuçlarının hangisi için yararlı olup olamayacağı ile ilgilidir. Birey alternatiflerin olası sonuçlarını ve değerlerini incelemekte, kendine en yüksek kazanç sağlayacak olana yönelmektedir. Çoklu yüklemeli fayda kuramı, farklı amaçlardan birine yönelme ile ilgilidir. Birey, en fazla yüklediği değer ile gerçekleşme olasılığı yüksek alternatifi dengeleyerek karar vermektedir. Faydacılık ise, karar anında birey için en fazla kazanç getiren eylemdir ve en yararlı olanıdır. Baron (1994) ve Plous (1993), fayda kuramının kural koyucu bir özelliği olduğunu belirtmektedirler. Fayda kuramı, bireyin ideal koşullarda olası seçenekler arasından hangisini seçmesinin gerektiğini belirtmektedir. Bireyin sahip olduğu bilgiyi anlayabildiği, seçeneklerin avantaj ve dezavantajlarını hesaplayabildiği ve kendisine en fazla faydayı sağlayacağını düşündüğü seçeneği davranışa dönüştüreceği varsayılmaktadır (Akt: Candangil, 2005).

(Ranyard) Beklenen fayda teorisi; temellerini matematik ve ekonomi gibi bilimlerden almaktadır ve ussal-iktisadi verme modelinin temelini oluşturmaktadır. Bu teoriye göre kararlar, olası alternatiflerin tümünün toplanması ve her alternatifin faydasının, o alternatifin gerçekleşme olasılığı ile ağırlıklandırılarak hesap edilmesiyle verilir. İnsanların nasıl karar vermeleri gerektiğini öne süren bu teori, fayda

maksimizasyonunu, kurallara dayalı bir seçim sistemi prensibiyle incelendiği için bir çok kez eleştirilmiştir (Akt: Yaşlıoğlu ,2007).

2.3.2.3. Çatışma Kuramı

Janis ve Mann (1977), bireyin karar verirken kullandığı stilleri ve karar verme sürecinde kullanılan bu stillerin bireydeki öz- saygı ve kaygı düzeylerini ne derecede etkilediklerini çatışma kuramında açıklamışlardır. Her bir karar verme stili, zaman baskısı ve çelişkilere çözüm bulmak amacıyla belli bir psikolojik stres düzeyi ile iç içe geçmiş durumdadır. Karar verme stilleri, çatışmasız bağlılık, çatışmasız değişim, savunucu kaçınma, aşırı uyarılmışlık ve ihtiyatlı- seçicilik olarak beş başlık altında toplanmaktadır. (Akt: Candangil, 2005)

Yukarıda açıklanan karar verme stilleri uyumlu ve uyumsuz olmak üzere iki kategoride toplanabilir. Uyumlu karar verme stilinde, yeterli ve sağlıklı bir araştırma sonucunda karar verilmektedir. İhtiyatlı- seçicilik, uyumlu karar verme stillerinden biridir ve öz- saygı düzeyiyle olumlu yönde ilişkilidir. Uyumsuz karar verme stillerinde daha önce belirtildiği gibi, seçenekler ile ilgili yeterince araştırma yapılmadan zaman baskısı altında karar verilmektedir. Çatışmasız değişim, aşırı uyarılmışlık, savunucu kaçınma, uyumsuz karar verme stilleridir ve kaygı düzeyi ile olumlu yönde ilişkilidir.

2.3.2.4. Bilişsel GÜdü Kuramı

Davranış, birtakım güdüler çerçevesinde oluşmaktadır. GÜdüler, yani bir takım hedeflerin bireyce seçilmesi, bireyin; kendini, dünyasını ve o dünya içindeki söz konusu hedefleri algılamasına bağlıdır. Hedefe erişmek amacıyla herhangi bir eylemde

bulunan bireyin davranışı ve düşüncesi, onun çevresine uyumuna yöneliktir. Kısaca, bireyin belli bir andaki davranışı, güdülenme, algılama, öğrenme (yani davranış ve düşüncenin uyuma yönelmesi) ya da düşünme süreçlerinin hepsini aynı anda içermektedir. Bu süreçler hep birlikte, “biliş” olarak adlandırılan dünyayı tanıma, yorumlama, anlama ve ona uyum sağlayacak tepkileri geliştirme sürecini oluşturmaktadır (Corey, 1982;Akt: Candangil, 2005).

Karar verme yeteneğini bilişsel açıdan ele alanlar, konu ile ilgili dokuz yapı tanımlamışlardır. Bu yapılar seçim, anlama, yaratıcı problem çözme, uzlaşma, sonucu değerlendirme, doğru seçim, güvenilirlik, kararlılık ve bağlanma.Bu yapıları şöyle tanımlamışlardır (Tiryaki, 1997).

1.Seçim: Karar verme yeteneği için bir ön koşuldur. Kararların kontrolü; içtepsel denetim ve kendine saygıyla ilgilidir. Ergenlerin seçimlerinde kişisel denetim ve sorumluluğun gelişimi, akrangruplarına çoğunlukla uyulması gerektiğinden sık sık ertelenebilmektedir.

2.Anlama: Bilişsel süreç olarak karar verme etkinliğini anlamaya işaret etmektedir. Bireyin kendi bilişsel süreçleri hakkındaki bilgisi; okuma, hatırlama, problem çözme gibi yeteneklerin yerine getirilmesinde gerekli olabilmektedir.

3.Yaratıcı problem çözme: Problemin tanımlanmasını, seçilecek alternatiflerin ortaya çıkarılmasını, yeni alternatifleri üretmek için seçim alternatiflerinin yaratıcı bileşimi ve amaçlarına ulaşmak için gereken adımların kavranmasını içermektedir.

4.Uzlaşma: Aileyle veya arkadaşlarla bir uyuşmazlıkta, kabul edilebilir bir çözümden anlaşmaktır. Uzlaşmada başka bir kişinin fikirlerinin alınması önemlidir.

5.Sonucu değerlendirebilme: Kendisi ve diğerleri için, seçilen eylemlerin sonuçları hakkında düşünebilme kabiliyetidir. Yapılan bazı çalışmalar sonucunda; sonucu değerlendirebilme yeteneği, geç ergenlerde kendinden daha emin olarak bulunmuştur.

6.Doğru seçim: Bilginin etkili ve mantıklı olarak elde edilmesi için ön koşuldur. Problem özücü olarak karar veren kişi, problemini çözmede stratejileri esnek olarak kullanan kişidir.

7.Güvenirlik: Alternatiflerin seçiminde bilginin güvenilirliğini değerlendirme yeteneğidir. Güvenirlik, elde edilen yeni bilgiyi önceki bilgilerle kontrol edilerek de yapılabilir.

8.Kararsızlık: Yetenekli karar veren kişiden, seçimlerde istikrarlık göstermesi beklenir. İleri ergenlik evresindeki gençler kararlarında daha istikrarlıdırlar.

9.Bağlanma: Kararların bağlayıcılığıyla ilgilidir. Yaş ilerledikçe de karar verme durumlarında yüksek bir yeterlilik görölmektedir.

Tolan, İsen ve Batmaz (1991), insan davranışının, bir takım gereksinimler, hedefler ve bunların ardındaki bilişsel süreçlere bağlı anlamlı ve örgütlü bir birim olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadırlar. Böylesine bir örgütlenme içindeki davranış “molar davranıştır.” Kas kasılması, yutma, terleme v.b. gibi basit ve parça parça edimlerden oluşan davranışa verilen ad “moleküler davranıştır.” Moleküler davranış bir birim olarak, bireyin eylemini bir bütün halinde değil, birebir etki ve tepki ilişkileri içinde açıklamaya çalışır. Örneğin toplumsal görüşü, kadınların evde oturup çocuk büyötmeleri gerektiği yönünde oluşan bir erkeğin, evleneceği zaman kendisine eş olarak çalışan bir kadın seçmesi beklenemez.

Güdülenmeye ilişkin bilişsel görüşlerde ise davranışın insanın bilinçli olarak seçtiği amaçlara yönelmesi teması işlenmektedir. Birey bazı planlar yapar, bu planlarda beklentiler olasılıklar ve riskler bellidir, bunlara ulaşmak için hangi eylemlerde bulunması gerektiğini de bilir. Kuşkusuz bu amaçların ve onlara ulaşmadaki araçların belirlenmesinde bireyin “bilişleri”, yani dünyayı algılama ve tanıma biçimi, belirleyici bir rol oynayacaktır (Baron, 1994).

2.3.3. Karar Verme Süreci

Bireyin karar vermesiyle ilgili kuramsal görüşlerin oluşturulmasında iki temel yaklaşım benimsendiği görülmektedir. Bunlar, sonuç üzerinde yoğunlaşan yaklaşım ve süreç üzerinde yoğunlaşan yaklaşımlardır. Sonuç üzerinde yoğunlaşan yaklaşımda, karar verme sürecinin sonucu olarak verilen kararın ortaya çıkartacağı sonuçların yordanmasının, karar verme sürecinin anlaşılabilmesini sağlayacağı görüşü yer almaktadır. Bu yaklaşım temelini verilecek olan kararın sonuçları ve bu sonuçların doğru bir şekilde tahmin edilmesi oluşturmaktadır. Karar verme süreci üzerinde yoğunlaşan yaklaşımda ise, kararın nasıl verildiği hakkında detaylı bilgi edinmenin, kararların en uygun şekilde nasıl verilmesi gerektiğini ortaya koyabileceği görüşü vardır (Zeleny, 1982; Gati ve Tikotzki, 1989; Akt:Ersever, 1996).

Kuzgun (2000)'a göre karar verme davranışının ortaya çıkabilmesi için üç koşulun bulunması gerekmektedir:

- 1.Karar verme ihtiyacını ortaya çıkaran bir güçlüğün varlığı ve bu güçlüğün birey tarafından hissedilmesi
- 2.Güçlüğü giderecek birden fazla seçeneğin bulunması
- 3.Bireyin seçeneklerden birine yönelme özgürlüğüne sahip olması

2.3.4. Karar Verme Stratejileri

Mevcut bilgi ve teknoloji hızlı bir şekilde değişmekte, çözümünde çok az bilgi bulunacak yeni problemler ortaya çıkmakta ve günümüz bilgi toplumunda, karar verme gittikçe daha karmaşık bir durum almaktadır. Geleceğin belirsizliği, rekabet yapısındaki

hızlı değişme, sosyal etkileşimin artması,günümüzde karar vermeyi zor bir duruma getirmektedir. Böyle bir durumda mevcut metod ve yaklaşımlar yetersiz kalmakta verilen kararlara yaratıcı düşüncenin hakim olması ihtiyaç hatta bir zorunluluk haline gelmektedir (Erdoğan, 1996).

Karar verme ve problem çözme kompleks bir süreç olarak nitelendirilmekte olup, birey çeşitli davranış alternatiflerini belirlemekte, bunları değerlendirmekte, sonuçta birisinde karara varıp , bu kararını uygulamaya koymaktadır. Bu süreç kişinin kendisi ve seçenekler hakkında bilgiyi elde etme ve bunları işleme yolunu biçimlendiren bazı stratejilerin kullanılması ile oluşan bir süreç olarak düşünülmektedir. Karar stratejisi, bireyin bir karar verme sorununa yaklaşımını ve karar verirken izlenen yöntemleri içerir (Kuzgun, 2000).

Haren, bir karar verme durumunda, bireyin rasyonel sezgisel-içtepisel ve bağımlı karar verme stillerinden birini kullandığını belirtmektedir. Sezgisel karar verme stilinde, duygusal öğeler göz önünde alınmakta, içtepisel ve ani davranışlarda bulunmaktadır. Bağımlı karar verme stilinde ise, sorumluluk bireyin dışındaki etmenlere yüklenerek başkalarının istekleri doğrultusunda davranılmaktadır. Her iki karar verme stilinde de bireyin sistematik olmayan bir şekilde karar vermekte, problem durumlarında ve verilen kararın sorumluluğunu almaktan kaçınmaktadır. Bununla beraber, rasyonel karar verme stili, katılımcılık, sistematik düzenleme, araştırma, gerçekçi, seçenekler oluşturma, sorun durumlarında kaçınmama ve kişisel kararların sorumluluğunu alma ile ilişkilidir (Ersever, 1996).

Ülkemizde bireylerin karar verme stratejilerini belirlemeye yönelik ilk çalışma Kuzgun(1992) tarafından yapılmıştır. Kuzgun bireylerin karar verme stratejilerini ölçmek amacıyla geliştirdiği envanter 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar:

1. İçtepisel
2. Mantıklı
3. Bağımlı
4. Kararsız ölçekleridir.

Bireylerin karar verme stratejilerini incelemeye yönelik çalışmalarda kararsızlık, bir karar verme stratejisi olarak kabul edilmiştir(Kuzgun, 1992).

2.3.5. Kararsızlık

Karar verme hafıza ile uygulama arasındaki bağlantıdır. Bir harekete geçmeden önce düşünce setlerinden sonuca ulaşılacağına inanılan bir karar verme süreci yaşanır ki bu süreçte duygular ve mantığa uygun olmayan tercihler de yer alabilmektedir. Karar verme “tatmin olma” derecesinin de bir ölçüsüdür. Karar verme, bir seçim yapma, tavır koyma, benimseme, tercih etme olarak da belirtilmektedir (Özdamar, 2002).

Bazı araştırmacılar yaş ilerledikçe kararsızlığın da azaldığını ileri sürmektedirler. Gençler yaşlılara göre yaşamlarında daha kararsız kalmaktadırlar. Zaman içerisinde yapmaları gereken mesleki gelişim görevlerini tam olarak yerine getiremeyen bireyler belli dönemlerde kararsızlığa düşmektedirler. Yine belli bir dönemde başarı ile yerine getirilen görev ilerideki görevleri de başarı ile yapmaya öncülük edecektir. Bazı karar kuramcıları, karar stratejileri konusunda kararsızlık olgusunu ayrı bir alan olarak ele alıp incelemekte ve kararsızlığın kaçınılması gereken bir durum olduğunu belirtmektedirler. Kararsızlık stratejisini benimseyen bireyler de karar veren ancak verdikleri karardan hoşnut olmayan yani kararından rahatsızlık duyan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Karar verme stratejilerine ilişkin araştırmalar dikkate alındığında

etkili karar vermede en uygun stratejinin mantıklı karar verme stratejisi olduğu görülmektedir (Bacanlı, 2000).

2.3.5.1. Aceleci kararsızlık: Aceleci kararsızlık yaşayan bireyler karar verirken; seçenekler hakkında araştırma yapmaktan kaçınmakta, durum üzerinde detaylı düşünmek yerine o anda en çok hoşuna gideni seçerek hemen karar verme yoluna gitmektedir. Başka bir deyişle birey bir an önce karar vererek kurtulma yolunu seçmekte, daha sonra hoşuna gitmediğinde ise hemen verdiği karardan vazgeçmektedir.

2.3.5.2. Araştırmacı kararsızlık: Araştırmacı kararsızlıkta ise birey; karar verirken bütün seçenekler hakkında bilgi toplamasına rağmen en uygun seçeneğin hangisi olduğuna karar vermekte ve kararı kesinleştirmekte güçlük ve kaygı yaşamakta, kimi zamanda verdiği karardan kısa sürede vazgeçebilmektedir (Bacanlı, 2000). Bu açıdan değerlendirildiğinde öğrencilerin, doğru ve etkili kararlar verebilmek için bilgiyi kullanabilme ve akılcı karar verebilme becerisine yeterli düzeyde sahip olmaları gerektiği ve bireysel farklılıkların da önemli bir değişken olarak etkili olduğu ileri sürülebilir. Kişisel duygusal özelliklerle ilgili olarak üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada kararsızlık davranışının; kendini suçlama eğilimi, ilgi görme ihtiyacı, duyguları anlama ve başarma ihtiyacı gibi değişkenler tarafından etkilendiği rapor edilmektedir (Kesici, 2002).

Erkek ve kız öğrencilerin aceleci ve araştırmacı kararsızlık stratejisini benzer düzeyde kullandıklarını göstermektedir. Bu bulguya göre erkek ve kız öğrenciler herhangi bir olay ya da durum karşısında karar verirken problemi tanımlama, problemin çözümünüyle ilgili bilgi toplayarak seçenekleri belirleme, seçenekleri araştırma inceleme ve değerlendirme , kendi yaşamı açısından en olumlu ve etkili sonuçlar doğuracak olan seçeneği tercih etme ve uygulamaya koyma, sonuçları değerlendirerek gerekirse yeniden seçim yapma ve yapılan seçimle ilgili yakın sosyal çevreden geribildirim alma

gibi becerileri benzer düzeyde sergilemektedirler. Başka bir deyişle erkek ve kız öğrenciler karar verirken; seçenekler hakkında araştırma yapmaktan kaçınmakta, durum üzerinde detaylı düşünmek yerine bir an önce karar vererek kurtulma yolunu seçmekte, daha sonra hoşuna gitmediğinde ise hemen verdiği karardan vazgeçmektedir. Diğer yandan bu durum erkek ve kız öğrencilerin geçmiş aile ve eğitim yaşantılarında, aceleci karar veren yetişkin figürlerini daha çok model almalarından da kaynaklanabilir. Bu konuda yapılan araştırmalar incelendiğinde elde edilen bulguların bu araştırmanın bulgularını desteklemediği gözlenmektedir. Örneğin Kesici (2002) üniversiteye devam eden kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre mantıklı karar verme stratejisini daha çok kullandıklarını saptamıştır (Sardoğan, 2006).

2.3.6. Karar Vermede Sosyal ve Psikolojik Etkenler

Ergenin aile, arkadaş grubu gibi yakın çevresi ve kişilik özellikleri onun karar vermesinde önemli rol oynamaktadırlar. Bunlar, ergenin karar vermesinde ergenlik egosantrizmi, kimlik, risk alma, denetim odağı, cinsiyet, aile ve okul gibi kişisel özellikler kısaca açıklanacaktır.

Öğrencinin karar vermesinde ve karar sürecinde ebeveyn tutumlarının etkisinin yanında öğrencinin kendisini tanınmasında ve keşfetmesinde rehberlik gereksiniminin de etkisi vardır. Öğrencilerin eğitsel ve kişisel rehberlik ihtiyaçları karşılandığı zaman karar vermelerini kolaylaştıracak bir takım beceri ve davranışları kazanmış olurlar. Bu beceriler karar verme sürecini kolaylaştırır. Eğitsel rehberlik gereksinimi karşılanan bir öğrenci; etkili ders çalışma yöntemleri bilir ve uygular, zamanı iyi yönetir ve zamanı etkili şekilde kullanır, başarısız olduğu zaman başarısızlık nedenlerini bilir, öğrenmeyi öğrenir, kendi performansının farkına varır ve nasıl artıracağını bilir, başarısız olduğu eğitsel konularda ailesinden nasıl yardım alacağını bilir ve ayrıca çevreye okulla ilgili uyum sorunu olmaz (Kuzgun, 2000)

Ergenlerin karar vermelerini, ben merkezci düşünce tarzları etkilemektedir. Ben merkezcilik iki şekilde tanımlanmaktadır. Birincisi sık rastlanan bir inanç olan “hayali seyirciler” diğeri ise, “kişisel hikayeler”dir. Ergen diğeri insanların düşünce ve tepkilerine aşırı önem vermekte, diğeri insanların onlarla çok fazla ilgilendiklerini algılamaktadırlar. Bu düşünce biçimi hayali seyirci olarak adlandırılmaktadır. Benmerkezcilik ergenin yaşamının diğeri insanlarınkinden oldukça farklı, sadece kendisine özgü dramatik olduğu düşüncesiyle de kendini belli eder. Ergenin ölümsüzlük ya da yaralanmazlık gibi kötü şeylerin kendi başlarına gelmeyeceği düşüncelerinin ve duygularının biricikliği ise kişisel hikâyeler olarak tanımlanmaktadır (Kulaksızoğlu, 2000).

Kişisel hikâyeler ve hayali izleyiciler, ergen kendi görüşlerini henüz diğeri insanlarla kıyaslamadığı için oluşur. Ergenlik egosantrizmi ergenin karar verme sürecinin sağlıklı işlemesine neden olmaktadır.

Erikson’a göre ergenlik döneminin en önemli sorunu, kimlik arayışıdır. Dengeli bir kimliğin sağlanması, bireyin “kendisinde süreklilik ve bütünlük görme yeteneğine” ve “tutarlı düzenleme yapabilmesine ya da tutarlı yaşantı biçimleri geliştirebilmesine” bağlıdır (Yavuzer, 2003). Ergenlik, anne- babadan kopma ve bağımsızlık duygusu yoğun olarak aynı ve karşıt cins arkadaş gruplarıyla etkili bir sosyal ilişkiye girmek ve değeri olan bir iş, bir uğraş için hazırlanma dönemidir. Bütün bu değişimlerin üstesinden gelebilmek için savaştığı dönemde ergen, yavaş yavaş bir yaşam felsefesi, bir dünya görüşü oluşturmaya başlar. Ayrıca ergen, “kim olduğu, nereye doğru gittiği, ne tür olanakları bulunduğu”nu yanıtlayacak bir kimlik duygusu oluşturmak zorundadır. Kimliğini oluştururken de bir dizi karar verme aşamasından geçmektedir (Yavuzer, 2003).

Ergenler, yüksek derecede risk alıcılar olarak algılanmaktadır. Bu davranış biçimi; madde kullanımı, şiddet ve erken hamilelik gibi çeşitli problemleri açıklamak için kullanılmaktadır (Esen, 2003). Risk alan kişi, belli bir etkinlikte bulunarak, zarar görmeyi bilerek göze alan kişidir. Eğer, etkinliği zararlı olarak görmezse, o etkinlikte bulunmak risk alma davranışı olarak görülmemektedir. Risk alma davranışı, ergenin vereceği kararları da doğrudan etkilemektedir.

2.3.7. Karar Vermeye Ailenin Etkisi

Çocuklarının mesleki karar verme sürecine yardımcı olmak isteyen aileler, çocuklarının beden gelişimi, sağlık durumu, yetenekleri, ilgileri, kişilik özellikleri, hedefleri, benlik tasarımı, hangi becerilerde (sosyal beceri, iletişim becerisi, problem çözme becerisi gibi) güçlü hangi becerilerde zayıf olduğunu iyi bilmelidirler. Bu beceriler aile tarafından iyi bilindiği zaman çocuklarının eğitim aracılığıyla neler yapabileceklerini daha iyi tahmin edebilirler. Böylece aileler çocuklarını daha başarılı olabilecekleri ve çocuklarının yetenek ve ilgilerine uygun mesleklere yönlendirilmesinde destek olabilirler (Bacanlı, 1999; Kulaksızoğlu, 2003; Özen, 2001a; Özen, 2001b).

Ergenin ailesi hakkında bilgi edinmek, ergenlerde karar verme stilini anlayabilmek için önemlidir. Çoğu çalışmada sosyo-ekonomik statü, anne babanın eğitim düzeyi, anne babanın çocuğunu yetiştirmedeki gösterdikleri tutumlar, etnik köken/ırk gibi aile niteliklerinin önemi araştırılmıştır. Bu ayrımlar ergenin karar vermesinde kritiktir. Örneğin, otoriter bir yetiştirme tarzıyla yetişen bir ergen, karar verirken ailesine daha bağımlı olacaktır (Yalçınkaya, 2001).

İlk sosyal uyumlarını gerçekleştirirken kendilerine deneyim fırsatı tanınan, özgür aile ortamında, yeterince sevgi ve güven içinde büyüyen çocukların ergenlik döneminde

başarılı olmaları için gerekli ortam hazırlanmış demektir. Bu nedenle anne ve babaların öncelikle çocuklarını tanımaları, onların ilgi ve yeteneklerini bilmeleri, özerk (otonom) kılmak üzere onlara fırsat hazırlamaları, nihayet onların sorunlarına arkadaşça kuracakları diyalog yardımıyla eğilmeleri, ergenlik döneminin kolayca aşılmasında onlara yardımcı olacak hususlardır. Unutulmamalıdır ki, ergenin davranışlarında görülen dengesizlik ve kararsızlıkta, çevresinde çatışan değerlerin olduğu kadar, kendisine yöneltilen farklı tutumların da etkisi büyüktür (Kulaksızoğlu, 2000 ve Yavuzer, 2003).

Ergenliğin görevinin bir kısmı , aşamalı olarak aileden uzaklaşma ve dünyaya açılmaktır. Bu yüzden zaman içinde arkadaşlar ergen için daha önemli bir etki yaratırlar. Eğer aile ergenin gelişiminde yeterince yönlendirici ve destekleyici değilse; arkadaşların etkisi, karar vermede olağandan fazla derecede güçlü olabilir ve ergen risk alma davranışını daha yüksek derecede gösterebilir (Yörükoğlu, 1993).

2.3.8. Karar Vermeye Okulun Etkisi

Ergenin bağımsız ve eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirmek için en önemli ortamlardan biri okuldur. Okulda uygun karar verme stilleri geliştirmesine yardımcı olunabilir ve bireye kararlarını verebilecek yetenekte olduğu gösterilebilir. Öğretmenler, öğrenciler için anlamlı ve teşvik edici ders materyalleri sağlayabilir, ders içeriğinin sunumu içine mantıksal çıkarım yeteneklerinin eğitimi yerleştirebilir, öğrencilere gerçek hayat sorunlarıyla ilgili uygulamalar verebilir ve eleştirel düşüncenin değerini gösterebilirler (Kulaksızoğlu, 2000).

Karar verme becerisi ile akademik başarı arasında da ilişki bulunmaktadır. Akademik başarısızlığa, zihinsel süreçlerin etkin işleyememesi ya da yaşadıkları özel problemler

neden olmaktadır. Çocuğun düşünme, algılama ve muhakeme becerileri yeterince işlevsel olmadığı için akademik başarısı olumsuz gelişmekte, dolayısıyla karar verme yetisi de bunlara bağlı olarak olumsuz yönde etkilenmektedir. Karar vermeyle ilgili kuramsal görüşlerde ve araştırmalarda bireylerin etkili karar vermelerinin kendilerinin ve diğerlerinin yaşamını daha doyumlu hale getireceği ve etkili karar verme yöntemlerinin öğretilebileceği ileri sürülmektedir (Bacanlı, 2000). Etkili karar verme yöntemlerinin öğretilmesinde, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yerine getirmesi gereken önemli bir görevdir. Bireyler günlük yaşamlarında pek çok problemle karşılaşmaktadırlar. Dolayısıyla problemlerinin çözümüne ilişkin bazı kararlar almak durumundadır, öğrencilerin sağlıklı karar verebilmeleri için, mevcut seçenekleri doğru olarak algılamalı ve uygun tercihlerde bulunabilmelidir. Öğrenciler karar vermeye ilişkin bir zorlukla karşılaştığında psikolojik danışma ve rehberlik servisi bu görevi üstlenmelidir.

2.3.9. Karar Vermede Kültürel ve Toplumsal Etkenler

Çevresini algılamaya başlayan insan, algıladıkları doğrultusunda bilgi ve yargılarını oluşturur, gelecekteki davranışlarını düzenlemede kullanacağı zihinsel kalıplarını şekillendirir, zamanla çevresel değişim ve gelişimler doğrultusunda kullanacağı bilgi birikimine yön verir. İnsan, belli bir grup içinde yaşamını devam ettiren sosyal bir varlıktır ve çevresine otomatik olarak, içgüdüsel tepkilerle uyum sağlayan bir varlık olmadığı için, yaşamının hemen her aşamasında karar verme eylemi gerçekleştirmektedir. Karar verme, bireyin kendisini ve sosyal yapıyı anladığının ve içselleştirdiğinin bir sembolüdür. Çünkü karar verme bilgi ve duygusal açıdan yüksek farkındalık gerektiren bir süreçtir. Karar verme, akıl, düşünce, bilinç ve irade ile donatılmış bulunan insanlara özgüdür (Koçel, 2001).

Ergen, toplumda saygınlık kazanmaya ve statü sahibi olmaya gereksinme duyar. Toplumsal uyum geniş ölçüde bu gereksinimin karşılanmasına bağlıdır. Ergenlik yılları bir anlamda, toplumsal gelişim ve uyum yılları olarak da nitelendirilebilir. Ergenlik dönemi sonunda toplumsal davranışlarda olgunlaşma ve grupta genişleme görülür. Bu dönemde birey ait olduğu gruba fazla önem verir, grup normlarına uymak için büyük çaba harcar. Bu uyum yalnızca dış görünüş ve davranışları değil, aynı zamanda fikirleri ve aldığı kararları da kapsar. Birey genel olarak grubun benimsemediğini beğenmez, yapmadığını yapmaz. Grup normlarından ayrılmaktan çekinir; gereksinme ve isteklerine grup standartları doğrultusunda doyum sağlamak amacıyla sürekli girişimlerde bulunur (Yavuzer, 2003, Demirbaş 1992) suçlu ve suçlu olmayan ergenlerin karar verme stratejilerini karşılaştırdığı araştırmasında; suçlu olmayan ergen grubunda bulunan kişilerin, suçlu grupta bulunanlara göre daha içtepsel davrandığı görülmüştür. Ayrıca değişik yaş grupları açısından 14-15 yaş grubunun kararsızlık stratejisini diğer yaş gruplarına göre daha fazla kullandığı ve daha fazla içtepsel davrandıkları bulunmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin analiz edilmesinde yararlanılan istatistiksel tekniklerle ilgili bilgiler açıklanacaktır.

3.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma tarama türü bir araştırmadır. Araştırma ile ilköğretim kurumlarındaki öğrencilerin anne baba tutumları ile karar verme davranışları arasındaki ilişkinin ne derece olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Demografik özellikler frekans ve yüzde hesaplamalarıyla yorumlanmıştır. Araştırma bu yönüyle betimsel bir çalışma niteliğindedir.

Genel tarama modelleri çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2006).

3.2.EVREN

Bu araştırmanın evreni 2008-2009 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Anadolu Yakası'nda bulunan İlköğretim okulları 8. sınıf öğrencileridir.

Araştırma bu genel evren içinden seçilen örneklem üzerinde sınınmıştır. Evreni temsil eden örneklemin oluşturulmasında şu aşamalar izlenmiştir.

- 1) İstanbul ili Tuzla, Maltepe, Pendik ilçesinde bulunan ilköğretim okulları İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden ulaşılacak listenin belirlenmiştir.
- 2) Evrenden ilköğretim okulları küme örnekleme metodu ile belirlenecek ve basit tesadüfî örnekleme metodu ile her ilçeden 1 okulun seçilmiştir.Seçile okullar,Tuzla Zübeyde Hanım İÖÖ ,Pendik Turgut Reis İÖÖ ,Maltepe Emine İbrahim Pekin İÖÖ'dür.
- 3) Örneklem seçiminde temel kural olan 'yansızlık ilkesine' göre, her okuldan basit tesadüfî örnekleme metodu ile 100 kişi belirlenerek toplam 300 öğrenciyle evrenin örnekleminin oluşturulması.

3.3.ÖRNEKLEM

Tuzla, Pendik Maltepe ilçelerindeki İlköğretim öğrencilerinden basit tesadüfî örneklem metodu kullanılarak belirlenen 300 öğrenci evrenin örneklemini oluşturulmuştur.

3.4.KULLANILAN ÖLÇEKLER

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Öğrencilerin cinsiyetlerini, sınıf düzeylerini, annesinin ve babasının eğitim durumlarını, araştırmacı tarafından hazırlanmış altı sorudan oluşan formdur.

3.4.2. Anne baba tutum ölçeği

Ana Baba Tutumu Ölçeği(ABTÖ).- Türkiye’de ana baba tutumlarını ölçen ilk ölçme aracı Kuzgun (1972) tarafından geliştirilmiştir. Ancak gereksinim göz önüne alınarak söz konusu ölçek için Kuzgun ve Eldeleklioğlu (1993;2005) yeni bir geçerlik ve güvenirlik çalışması yapmışlardır.

Ölçek için yeni madde havuzu oluşturulurken ilk ölçekten bazı maddeler olduğu gibi, bazıları düzeltilerek alınmış ayrıca, yeni tanımlanan istekçi, koruyucu ve reddedicî ana baba tutumlarını tanımlayan maddeler yazılmıştır. Beş alt maddeden oluşan Ana Baba Tutumları Ölçeği(ABTÖ) 1992-1993 öğretim yılında Gazi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi’nde öğrenim gören 100 öğrenciye uygulanmış, elde edilen puanlar üzerinden faktör analizi uygulanarak ölçeğin boyutları belirlenmiştir.

Faktör analizi sonuçları maddelerin önemli bir bölümünün, yüksek faktör yükleri ile I. Faktörde toplandığını, bunu II. Faktörde toplanan maddelerin izlediği, diğer faktörler ise madde sayısının 3’ü geçmediğini göstermiştir. I.faktörde yer alan maddeler incelendiğinde faktör yükleri artı olanların “demokratik” eksi olanların “otoriter”

tutumu betimleyen maddeler olduğu görülmüştür. Birinci faktörde yer alan maddelerin faktör yükü en yüksek 15 madde “Demokratik Tutum Ölçeği” maddeleri olarak seçilmiştir. Bu faktörde eksi değer taşıyan fakat faktör yükleri yüksek olan 10 madde ise “otoriter” tutumu ölçen maddeler olarak alınmıştır. Böylece 10 maddelik “Otoriter Tutum Ölçeği” oluşturulmuştur.

İkinci faktöre “Koruyucu/İstekçi Tutum Ölçeği” adı verilmiştir. Bu ölçekte faktör yükleri doyurucu bulunan 10 maddenin 3’ü “koruyucu” ve 7’si “istekçi” tutumu ölçen maddelerdir. Sonuç olarak yeni geliştirilen ABTÖ’nün üç alt ölçekten oluştuğuna karar verilmiştir.

ABTÖ’nün Güvenirliği. Ana Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)’nin güvenirliğini belirlemek için önce ölçeği oluşturan alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları (Cronbach Alpha) hesaplanmıştır. Sonra ölçeğin kararlı bir ölçme yapıp yapmadığı testin tekrarı yöntemi ile belirlenmiştir. Bu değerler sırasıyla; demokratiklik alt ölçeği için iç tutarlılık katsayısı;0.89 iken, kararlılık katsayısı;0.92 dir.

3.4.3. Kişisel Karar Ölçeği

Ülkemizde kariyer kararsızlığının ölçümüyle ilgili ilk çalışma Çakır(2003) tarafından yapılmıştır. Genelleştirilmiş kararsızlığı kariyer kararsızlığından bağımsız olarak ölçmeyi amaçlayan ilk Kararsızlık Ölçeği, Bacanlı (1999;2000) tarafından geliştirilmiştir. Ancak görülen gereklilik üzerine Karar Ölçeği geliştirilerek Kişisel Karar Ölçeği (KKÖ) oluşturulmuştur.

KKÖ.’nün yapısal geçerliliğini belirlemek için faktör analizi uygulanmıştır.Faktör analizinde Varimax Dönüşümlü Temel Bileşenler Analizi Yöntemi kullanılmıştır.Birinci faktör toplam varyansın %22.36’sını açıklamakta olup faktör yükü .57 ile .76 arasında değişen 10 maddeden oluşmaktadır.Birinci faktörde karar

sorunu hakkında araştırma, inceleme yapmaya rağmen kararı bir türlü kesinleştirememeyi içeren ifadeler (maddeler) toplamıştır. Bu maddelerin içeriğine dayanarak birinci faktöre: "araştırmacı kararsızlık" adı verilmiştir. İkinci faktör toplam varyansın %20,68'ini açıklamakta olup faktör yükü .45 ile .83 arasında değişen 8 maddeden oluşmaktadır. Bu faktörde karar orununu araştırmadan, incelemeyen, çabuk karar verip karardan vazgeçmeyi maddeler toplanmıştır. Bu maddelerin içeriklerine dayanarak ikinci faktöre: "aceleci kararsızlık" adı verilmiştir. Faktör analizi sonucunda ortaya çıkan bu iki faktörlü çözüm içerik analizi sonuçlarını da desteklemiştir.

KKÖ'nün güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alpha formülü kullanılarak iç tutarlılık katsayıları ve testin tekrarı yöntemi kullanılarak kararlılık katsayıları hesaplanmıştır.

KKÖ'nün bütünü (18 madde) ve alt ölçekleri için iç tutarlılık katsayıları 349 lisans düzeyindeki öğrenciden toplanan veriler üzerinde hesaplanmıştır. KKÖ'nin bütünü Araştırmacı Kararsızlık ve Aceleci Kararsızlık Alt Ölçekleri için belirtilen iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .90, .88, ve .85'tir. Ayrıca KKÖ'nün bütününe madde toplam korelasyonları ; .36 ile .70, Araştırmacı Kararsızlık Alt Ölçeğinin: .50-.72 Aceleci Kararsızlık Alt Ölçeği'nin; .40 ile .70 arasında dağılmaktadır. Bu bulgular maddelerin gerek alt ölçeklerle gerekse ölçeğin tümüyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ve önemli katkı sağladığını göstermektedir.

KKÖ'nün bütününe ve alt ölçeklerinin kararlılık katsayılarını hesaplamak için KKÖ 121 üniversite öğrencisine 21 gün ara ile iki kez uygulanmıştır. Bu iki uygulama arasındaki korelasyon katsayısı KKÖ'nün bütünü için $r=.84$, Araştırmacı Kararsızlık Alt Ölçeği için $r=.84$, Aceleci Kararsızlık Alt Ölçeği için $r=.78$ bulunmuştur.

3.5. Verilerin Toplanması

Bu bölümde araştırmaya temel oluşturan katılımcıların görüş ve algılarının belirlenmesinde kullanılan ölçme araçları ve uygulama sürecinden bahsedilmiştir. Örneklem belirlendikten ve araştırma için gerekli izinler yasal yollarla alındıktan sonra, belirlenen okullara gidilerek ve kurum müdürleriyle araştırma konusunda konuşuldu ve gerekli bilgilendirme yapıldı. “Kişisel Bilgi Formu, Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği ve Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği” uygulanacak öğrenci sayısına çoğaltılarak tamamı araştırmacı tarafından dağıtılıp aynı anda uygulanmış ve toplanmıştır.

3.6. Verilerin Çözümlemesi

Bu çalışmanın amacı ilköğretim öğrencilerinin anne ve babalarının tutumları ile karar verme durumları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Tuzla, Pendik Maltepe ilçelerindeki ilköğretim öğrencilerinden basit tesadüfî örneklem metodu kullanılarak belirlenen 300 öğrenci evrenin örneklemini oluşturmuştur. (her ilköğretim okulundan tesadüfî yolla seçilen 100 öğrenci toplam 300)

Veriler, Anne ve Baba Tutum Ölçeği ve Kişisel Karar Ölçeği'nin uygulanmasıyla elde edilmiştir.

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarıyla toplanan veriler, araştırmanın amacı doğrultusunda betimsel ve ilişkiyel istatistikî işlemlere tabi tutulmuştur. ilk aşamada örneklem grubundan her öğrencinin bizzat doldurduğu “Kişisel Bilgi Formu”, Anne ve baba tutum ölçeği ve Kişisel karar ölçeğinden alınan puanlar belirlenmiştir. Puanlama işlemi tamamlandıktan sonra elde edilen ham veriler SPSS for WINDOWS 13.0

istatistik paket programına girilecek ve istatistiksel çözümler bu program yardımıyla gerçekleştirilmiştir. İki sürekli değişken arasındaki doğrusal ilişkinin derecesinin saptanmak istendiği durumlarda Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. Bu araştırmada da Anne ve Baba Tutum Ölçeği ve Kişisel Karar Ölçeği'nin birer sürekli değişken olup aralarındaki ilişkileri test etmek amacıyla Pearson Momentler Çarpım Korelasyon tekniğinden yararlanılmıştır. Eğitim düzeyi, yaş, okul gibi bağımsız değişkenlerin Anne ve baba tutum ölçeği ve Kişisel karar ölçeği'nin göre farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek için söz konusu bağımsız değişkenlerin düzeyleri ikiden fazla olduğundan aralarındaki ilişkileri test etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yöntemi kullanılmıştır.

Anne ve Baba Tutum Ölçeği ve Kişisel Karar Ölçeği ile cinsiyet gibi nonparametrik bağımsız değişkenler arasındaki ilişkileri test etmek için "t-Testi" yöntemi kullanılmıştır.

Ayrıca, demografik özellikler ve diğer mesleki bilgiler için de frekans ve yüzde hesapları yapılacaktır. Anlamli farklılığın bulunduğu durumlarda da farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla "post-hoc LSD" test yöntemleri kullanılmıştır. İstatistiksel olarak P değeri 0.05 ve 0.001 olarak kabul edilecek ve değerlerin bunlardan küçük olması anlamlı kabul edilmiştir.

3.7.BULGULAR

3.7.1. Araştırmaya katılanlarla ilgili frekans ve yüzde tabloları:

Çizelge 1: Cinsiyete göre frekans ve yüzde dağılımı:

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Erkek	144	48
Bayan	156	52
Toplam	300	100

Ölçeği dolduran 300 öğrenciden 156'ü (% 52) kız 144'si (%52) erkektir.

Çizelge 2: Anne eğitim durumuna göre frekans ve yüzde dağılımı:

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Okuryazar	32	10,70
İlköğretim	222	74
Lise	46	15,30
Toplam	300	100

Anketi dolduran öğrencilerin annelerinin eğitim durumu incelendiğinde okuryazar olanlar 32 (%10,70) kişi, ilköğretim mezunu olanlar 222 (% 74) kişi, lise mezunu olanlar 46 (% 15,30) kişidir.

Çizelge 3: Baba eğitim durumuna göre frekans ve yüzde dağılımı:

Eğitim Durumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
İlköğretim	111	37
Lise	155	51,60
Üniversite ve üstü	34	11,40
Toplam	300	100

Öğrencilerin babalarının eğitim durumu ise 111 (% 37) okuryazar, 155 (% 51,60) lise mezunu, 34 (% 11,40) üniversite mezunudur. Babaların eğitim durumu annelerin

eğitim durumuna göre daha st seviyededir. Bu durum Türkiye geneliyle tutarlılık göstermektedir. İlköğretim okuluna devam eden öğrencilerin çoğunluğu orta düzeyde eğitim seviyesindeki ailelerden gelmektedir.

Çizelge 4: Oturulan evin durumuna göre frekans ve yüzde dağılımı:

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kira	101	33,70
Kendi	175	58,30
Aile	13	4,30
Lojman	11	3,70
Toplam	300	100

Öğrencilerin oturdukları evin durumu ise, kirada oturanlar 101 (% 33,70) kişi, kendi evinde oturanlar 175 (% 58,30) kişi, aile bireylerinin evinde oturanlar 13 (% 4,30) kişi, lojmanda oturanlar 11 (% 3,70) kişidir.

Çizelge 5: Ailenin gelir durumuna göre frekans ve yüzde dağılımı:

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Alt gelir grubu	33	11
Orta gelir grubu	190	63,30
st gelir grubu	77	25,70
Toplam	300	100

Ailelerinin gelir durumu ortanın altında olanlar 33 (%11) kişi, orta seviyede olanlar 190 (% 63,30) kişi, ortanın üstünde olanlar 77 (%25,70) kişidir.

Çizelge 6: Ailedeki birey durumuna göre frekans ve yüzde dağılımı:

	Frekans (f)	Yüzde (%)
2 kişi	4	1,3
3 kişi	24	8,0
4 kişi	111	37,0
5 kişi	110	36,7
6 kişi	51	17,0
Toplam	300	100,0

Öğrencilerin 4'ü 2 (% 1,30) birey, 24'ü (% 8) 3 birey, 111'i (%37) 4 birey, 110'u (% 36,7) 5 birey, 51'i (%17) 6 birey olarak aile hayatlarını sürdürmektedirler.

3.7.2. İSTATİSTİKSEL FARKLILAŞMA ANALİZLERİ

3.7.2.1. ÖĞRENCİLERİN ANNE BABA TUTUMU VE KİŞİSEL KARAR VERME DURUMUNUN İNCELENMESİ

Çizelge 7: Cinsiyet faktörüne göre demokratik tutum değerlendirilmesi

Puan	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	sh	t Testi		
						Sd	t	p
Demokratik Tutum	Erkek	144	56,20	11,90	,991	298	-2,06	,04
	Kız	156	59,12	12,57	1,00			

* $p < .05$

Anne baba tutum ölçeği demokratik tutum alt boyutunda aritmetik ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup “t testi” sonucunda, erkek ve kız öğrencilerin aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($t = -2,06$; $p < .05$). Başka bir ifadeyle erkek ve kız öğrenciler Anne baba tutum ölçeği demokratik

tutum alt boyutunda farklılaşmaktadırlar. Kız öğrenciler ailelerini daha demokratik değerlendirmektedir.

Çizelge 8: Cinsiyet faktörüne göre koruyucu tutum değerlendirilmesi

Puan	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	sh	t Testi		
						Sd	t	p
Koruyucu Tutum	Erkek	144	43,75	10,22	,852	298	2,36	,01*
	Kız	156	40,97	10,14	,812			

* $p > .05$

Anne baba tutum ölçeği koruyucu tutum alt boyutunda aritmetik ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup “t testi” sonucunda, erkek ve kız öğrencilerin aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($t = 2,36$; $p < .05$). Başka bir ifadeyle erkek ve kız öğrenciler Anne baba tutum ölçeği demokratik tutum alt boyutunda farklılaşmaktadırlar. Erkek öğrenciler ailelerini daha koruyucu olarak düşünmektedirler.

Çizelge 9: Cinsiyet faktörüne göre otoriter tutum değerlendirilmesi

Puan	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	sh	t Testi		
						Sd	t	p
Otoriter Tutum	Erkek	144	24,39	7,90	,65	298	3,96	,00*
	Kız	156	20,93	7,19	,57			

* $p < .05$

Anne baba tutum ölçeği otoriter tutum alt boyutunda aritmetik ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup “t testi” sonucunda, erkek ve kız öğrencilerin aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($t = 3,96$; $p < .05$).

Başka bir ifadeyle erkek ve kız öğrenciler Anne baba tutum ölçeği otoriter tutum alt boyutunda farklılaşmaktadırlar. Erkek öğrenciler kız öğrencilere göre ailelerini daha otoriter görmektedir.

Çizelge 10: Cinsiyet Faktörüne göre araştırmacı kararsızlık değerlendirilmesi

Puan	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	sh	t Testi		
						Sd	t	p
Araştırmacı Kararsızlık	Erkek	144	25,27	7,98	,66	298	-2,87	,04*
	Kız	156	27,89	7,81	,62			

* p<.05

Kararsızlık ölçeği araştırmacı kararsızlık alt boyutunda aritmetik ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, erkek ve kız öğrencilerin aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. (t = -2,87; p<.05). Başka bir ifadeyle erkek ve kız öğrenciler Anne baba tutum ölçeği otoriter tutum alt boyutunda farklılaşmaktadırlar. Kız öğrencilerin araştırmacı yönden erkeklere göre daha kararsız olduklarını göstermektedir.

Çizelge 11: Cinsiyet faktörüne göre Aceleci Kararsızlık değerlendirilmesi

Puan	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	sh	t Testi		
						Sd	t	p
Aceleci Kararsızlık	Erkek	144	18,76	6,45	,53	298	,232	,81
	Kız	156	18,58	6,96	,55			

Kararsızlık ölçeği aceleci kararsızlık alt boyutunda aritmetik ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla

yapılan bağımsız grup “t testi” sonucunda, erkek ve kız öğrencilerin aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($t = -0,50$; $p > .05$).

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre ve anne baba tutumları ile kararsızlık durumlarının, farklılaşp farklılaşmadığının değerlendirilmesi amacıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) yapılmıştır.

3.7.3. ANNE EĞİTİM DURUMUNA GÖRE ANOVA SONUÇLARI

Çizelge 12: Anne baba tutum ölçeği demokratik tutum alt boyutunun anne eğitim durumuna göre değerlendirilmesi

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Anne eğitim	n	<i>x</i>	<i>ss</i>	Var.K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	F	<i>p</i>
Demokratik tutum	Okuryazar	32	51,68	11,28	G.Arası	1614,37	2	807,18	5,47	,00
	İlköğretim	222	57,95	12,36	G.İçi	43817,66	297	147,53		
	Lise	46	60,80	11,6338	Toplam	45432,037	299			
	Toplam	300	57,72	12,32						

Anne baba tutum ölçeği demokratik tutum alt boyutunun anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, eğitim durumu gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F = 5,47$; $p < .05$). Başka bir ifadeyle eğitim gruplarına göre demokratik tutum alt bölümü farklılık göstermektedir. Anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

Çizelge 13. Anne baba tutum ölçeği demokratik tutum alt boyutu puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc scheffe testi sonuçları

Eğitim durumu (i)	Eğitim durumu (j)	$x_i - x_j$	Sh_x	p
Okuryazar	İlköğretim	-6,26*	2,29	,01
	Lise	-9,11*	2,79	,004
İlköğretim	Okuryazar	6,26*	2,29	,018
	Lise	-2,84	1,96	,318
Lise	Okuryazar	9,11*	2,79	,004
	İlköğretim	2,84	1,96	,318

Anne baba tutum ölçeği demokratik tutum alt boyutu puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası Post-Hoc Scheffe testi sonucunda; okur yazar olmaya göre lise mezunu ve üstü grubu lehine istatistiksel olarak ($p < .05$ düzeyinde) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum lise mezunu olan annelerin okuryazar olmayanlara göre daha demokratik davrandığını göstermektedir. İlköğretim grubu da okuryazar olan gruba göre daha demokratik davranmaktadır.

Çizelge 14: Anne baba tutum ölçeği koruyucu tutum alt boyutunun anne eğitim durumuna göre değerlendirilmesi

f, x ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Anne eğitim	n	X	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p
Koruyucu tutum	Okuryazar	32	42,90	9,50	G.Arası	27,83	2	13,91	,13	,87
	İlköğretim	222	42,34	9,98	G.İçi	31464,33	297	105,94		
	Lise	46	41,71	12,15	Toplam	31492,17	299			
	Toplam	300	42,31	10,26						

Anne baba tutum ölçeği koruyucu tutum alt boyutunun anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, eğitim durumu gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. (F = 0,13; p>.05).

Çizelge 15: Anne baba tutum ölçeği otoriter tutum alt boyutunun anne eğitim durumuna göre değerlendirilmesi

f, x ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Anne eğitim	n	X	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p
Otoriter tutum	Okuryazar	32	23,34	6,66	G.Arası	71,59	2	35,79	,59	,55
	İlköğretim	222	22,70	7,53	G.İçi	17788,60	297	59,89		
	Lise	46	21,54	9,26	Toplam	17860,19	299			
	Toplam	300	22,59	7,72						

Anne baba tutum ölçeği koruyucu tutum alt boyutunun anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, eğitim durumu gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. (F = 0,59; p>.05).

Çizelge 16: Kişisel karar ölçeği araştırmacı kararsızlık alt boyutunun anne eğitim durumuna göre değerlendirilmesi

f, x ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Anne eğitim	n	x	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	P
Araştırmacı kararsızlık	Okuryazar	32	27,56	8,62	G.Arası	44,82	2	22,41	,34	,70
	İlköğretim	222	26,63	7,85	G.İçi	19066,29	297	64,19		
	Lise	46	26,02	8,30	Toplam	19111,12	299			
	Toplam	300	26,64	7,99						

Kişisel karar ölçeği araştırmacı kararsızlık alt boyutunun anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, eğitim durumu gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($F = 0,34$; $p > .05$).

Çizelge 17: Kişisel karar ölçeği aceleci kararsızlık alt boyutunun anne eğitim durumuna göre değerlendirilmesi

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Anne eğitim	n	X	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	P
Aceleci kararsızlık	Okuryazar	32	20,43	6,21	G.Arası	196,83	2	98,41	2,19	,11
	İlköğretim	222	18,20	6,38	G.İçi	13291,49	297	44,75		
	Lise	46	19,69	8,29	Toplam	13488,33	299			
	Toplam	300	18,67	6,71						

Kişisel karar ölçeği aceleci kararsızlık alt boyutunun anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, eğitim durumu gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($F = 2,19$; $p > .05$).

3.7.4. BABA EĞİTİM DURUMUNA GÖRE ANOVA SONUÇLARI

Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre ve anne baba tutumları ve kararsızlık durumlarının farklılaşıp farklılaşmadığının değerlendirilmesi amacıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) yapılmıştır.

Çizelge 18: Anne baba tutum ölçeği demokratik tutum alt boyutunun baba eğitim durumuna göre değerlendirilmesi

<i>f_i</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Baba eğitim	n	X	Ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p
Demokratik tutum	İlköğretim	111	55,60	12,49	G.Arası	1343,81	2	671,90	4,52	,01
	Lise	155	58,16	12,38	G.İçi	44088,22	297	148,44		
	Üniversite ve üstü	34	62,61	10,00	Toplam	45432,03	299			
	Toplam	300	57,72	12,32						

Anne baba tutum ölçeği demokratik tutum alt boyutunun baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, eğitim durumu gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. (F = 4,52; p<.05). Başka bir ifadeyle eğitim gruplarına göre demokratik tutum alt bölümü farklılık göstermektedir. Anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

Çizelge 19. Anne baba tutum ölçeği demokratik tutum alt boyutu puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc scheffe testi sonuçları

Eğitim durumu (i)	Eğitim durumu (j)	$x_i - x_j$	Sh _x	p
İlköğretim	Lise	-2,56	1,51	,21
	üniversite ve üstü	-7,01 *	2,38	,01
Lise	İlköğretim	2,56	1,51	,21
	üniversite ve üstü	-4,44	2,30	,13
Üniversite ve üstü	İlköğretim	7,01 *	2,38	,01
	Lise	4,44	2,30	,13

Anne baba tutum ölçeği demokratik tutum alt boyutu puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası Post-Hoc Scheffe testi sonucunda; ilköğretim mezunu olanlara göre üniversite ve üstü grup lehine istatistiksel olarak ($p < .05$ düzeyinde) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum üniversite ve üstü grup olan babaların ilköğretim mezunu olanlara göre daha demokratik davrandığını göstermektedir.

Çizelge 20: Anne baba tutum ölçeği koruyucu tutum alt boyutunun baba eğitim durumuna göre değerlendirilmesi

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Baba eğitim	n	<i>x</i>	<i>ss</i>	Var.K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	F	p
Koruyucu tutum	İlköğretim	111	43,65	10,06 840	G.Arası	321,49	2	160,72 5	1,53	,21
	Lise	155	41,47	9,690 90	G.İçi	31170,71	297	104,95		
	Üniversite ve üstü	34	41,70	12,97 674	Toplam	31492,10	299			
	Toplam	300	42,31	10,26 280						

Anne baba tutum ölçeği koruyucu tutum alt boyutunun baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, eğitim durumu gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($F = 1,53$ $p > .05$).

Çizelge 21: Anne baba tutum ölçeği otoriter tutum alt boyutunun baba eğitim durumuna göre değerlendirilmesi

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Baba eğitim	n	<i>x</i>	<i>ss</i>	Var.K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	F	P
Otoriter tutum	İlköğretim	111	23,98	7,32	G.Arası	338,22	2	169,11	2,86	,58
	Lise	155	21,79	7,49	G.İçi	17521,97	297	58,99		
	Üniversite ve üstü	34	21,73	9,49	Toplam	17860,19	299			
	Toplam	300	22,59	7,72						

Anne baba tutum ölçeği koruyucu tutum alt boyutunun baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, eğitim durumu gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($F = 2,86$; $p > .05$).

Çizelge 22: Kişisel karar ölçeği araştırmacı kararsızlık alt boyutunun baba eğitim durumuna göre değerlendirilmesi

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Baba eğitim	n	<i>X</i>	<i>Ss</i>	Var.K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	F	p
Araştırmacı kararsızlık	İlköğretim	111	28,74	8,13	G.Arası	804,57	2	402,28	6,52	,00
	Lise	155	25,56	7,40	G.İçi	18306,54	297	61,63		
	Üniversite ve üstü	34	24,67	8,87	Toplam	19111,12	299			
	Toplam	300	26,64	7,99						

Kişisel karar ölçeği araştırmacı kararsızlık alt boyutunun anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, eğitim durumu gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F = 6,52$ $p < .05$). Başka bir ifadeyle eğitim gruplarına göre araştırmacı kararsızlık alt bölümü farklılık

göstermektedir. Anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı “post-hoc analiz teknikleri”ne geçilmiştir.

Çizelge 23. Kişisel karar ölçeği araştırıcı kararsızlık alt boyutu puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc scheffe testi sonuçları

Eğitim durumu (i)	Eğitim durumu (j)	$x_i - x_j$	Sh_x	p
İlköğretim	Lise	3,18*	,97	,004
	üniversite ve üstü	4,07*	1,53	,023
Lise	İlköğretim	-3,18*	,97	,004
	üniversite ve üstü	,88	1,48	,823
Üniversite ve üstü	İlköğretim	-4,07*	1,53	,023
	Lise	-,88	1,48	,823

Kişisel karar ölçeği araştırıcı kararsızlık alt boyutu puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası Post-Hoc Scheffe testi sonucunda; ilköğretim mezunu olan babaların çocukları lise , üniversite ve üstü mezunu babaların çocukları arasında istiksel olarak ($p < .05$ düzeyinde) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum baba eğitim seviyesi yükseldikçe çocuklardaki araştırıcı kararsızlık puanının azaldığını yani daha az araştırıcı kararsızlık yaşadığını göstermektedir.

Çizelge 24: Kişisel karar ölçeği aceleci kararsızlık alt boyutunun baba eğitim durumuna göre değerlendirilmesi

<i>f</i>, <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	BabaEğitim	<i>n</i>	<i>x</i>	<i>ss</i>	Var.K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	F	p
Aceleci kararsızlık	İlköğretim	111	19,81	6,3711	G.Arası	98,91	2	49,46	2,66	,07
	Lise	155	18,09	6,80	G.İçi	12268,42	297	41,30		
	üniversite ve üstü	34	17,55	7,05	Toplam	12367,34	299			
	Toplam	300	18,67	6,71						

Kişisel karar ölçeği aceleci kararsızlık alt boyutunun baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, eğitim durumu gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($F = 2,66$; $p > .05$).

3.7.4. GELİR DURUMU ANOVA

Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre ve anne baba tutumları ve kararsızlık durumlarının farklılaşıp farklılaşmadığının değerlendirilmesi amacıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) yapılmıştır.

Çizelge 25: Anne baba tutum ölçeği demokratik tutum alt boyutunun ailenin gelir durumuna göre değerlendirilmesi

<i>f_i</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Ailenin gelir durumu	n	X	Ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p
Demokratik tutum	Alt gelir g.	33	52,36	12,37	G.Arası	1083,00	2	541,55	3,62	,02
	Orta gelir g.	190	58,22	12,11	G.İçi	44349,02	297	149,32		
	Üst gelir g.	77	58,79	12,41	Toplam	45432,03	299			
	Toplam	300	57,72	12,32						

Anne baba tutum ölçeği demokratik tutum alt boyutunun gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, eğitim durumu gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F = 3,62$; $p < .05$). Başka bir ifadeyle gelir gruplarına göre demokratik tutum alt boyutu farklılık göstermektedir. Anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

Çizelge 26. Anne baba tutum ölçeği demokratik tutum alt boyutunun gelir durumu değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc scheffe testi sonuçları

Eğitim durumu (i)	Eğitim durumu (j)	$x_i - x_j$	Sh_x	p
alt gelir	Orta gelir g.	-5,85*	2,30	,03
	Üst gelir g.	-6,42*	2,54	,03
Orta gelir	Alt gelir g.	5,85*	2,30	,03
	Üst gelir g.	-,57	1,65	,93
üst gelir	Alt gelir g.	6,42*	2,54	,03
	Orta gelir g.	,57	1,65	,93

Anne baba tutum ölçeği demokratik tutum alt boyutu puanlarının gelir durumu değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası Post-Hoc Scheffe testi sonucunda; alt gelir grubu ailelerin çocukları ile orta gelir ve üst gelir grubu ailelerin çocukları arasında istatistiksel olarak ($p < .05$ düzeyinde) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum ailenin gelir durumu seviyesi yükseldikçe çocuklardaki demokratik tutum puanının arttığını yani ailesini daha demokratik algıladıkları görülmektedir.

Çizelge 27: Anne baba tutum ölçeği koruyucu tutum alt boyutunun ailenin gelir durumuna göre değerlendirilmesi

f, x ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Ailenin Gelir Durumu	n	x	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p
Koruyucu tutum	Alt gelir g.	33	43,27	9,01	G.Arası	82,38	2	41,19	,38	,67
	Orta gelir g.	190	41,92	10,34	G.İçi	31409,79	297	105,75		
	Üst gelir g.	77	42,85	10,63 103	Toplam	31492,17 0	299			
	Toplam	300	42,31	10,26						

Anne baba tutum ölçeği koruyucu tutum alt boyutunun baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, eğitim durumu gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($F = 0,38$; $p > .05$).

Çizelge 28: Anne baba tutum ölçeği otoriter tutum alt boyutunun gelir durumuna göre değerlendirilmesi

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Ailenin Gelir Durumu	n	X	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p
Otoriter tutum	Alt gelir g.	33	23,48	7,01	G.Arası	31,26	2	15,63	,26	,77
	Orta gelir g.	190	22,43	7,75	G.İçi	17828,93	297	60,03		
	Üst gelir g.	77	22,62	8,01	Toplam	17860,19	299			
	Total	300	22,59	7,72						

Anne baba tutum ölçeği koruyucu tutum alt boyutunun gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, eğitim durumu gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($F = 0,26$; $p > .05$).

Çizelge 29: Kişisel karar ölçeği araştırmacı kararsızlık alt boyutunun gelir durumuna göre değerlendirilmesi

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Ailenin Gelir Durumu	n	X	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p
Araştırmacı kararsızlık	Alt gelir g.	33	29,24	7,96	G.Arası	327,075	2	163,53	2,58	,07
	Orta gelir g.	190	26,65	8,08	G.İçi	18784,04	297	63,24		
	Üst gelir g.	77	25,48	7,61	Toplam	19111,12	299			
	Total	300	26,64	7,99						

Kişisel karar ölçeği araştırmacı kararsızlık alt boyutunun gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, eğitim durumu gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($F = 2,58$; $p < .05$).

Çizelge 30: Kişisel karar ölçeği aceleci kararsızlık alt boyutunun gelir durumuna göre değerlendirilmesi

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Ailenin Gelir Durumu	n	X	<i>ss</i>	Var.K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	F	p
Aceleci kararsızlık	Alt gelir g.	33	19,30	6,41	G.Arası	130,06	2	65,03	,16	,84
	Orta gelir g.	190	18,57	6,77	G.İçi	12237,27	297	41,20		
	Üst gelir g.	77	18,63	6,77	Toplam	12367,34	299			
	Toplam	300	18,67	6,71						

Kişisel karar ölçeği aceleci kararsızlık alt boyutunun gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, eğitim durumu gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. ($F = 0,16$; $p > .05$).

3.7.5. Korelasyon Analizi Sonuçları

Çizelge 31. Anne baba tutum ölçeği demokratik alt boyutu ile kişisel karar ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkileri belirlemek üzere yapılan Pearson Korelasyon Analizi sonuçları

Demokratik tutum	N	r	p
Araştırmacı kararsızlık	300	-,14	,01*
Aceleci kararsızlık	300	-,14	,01*

* $p < .05$

Çizelgede görüldüğü üzere, Anne baba tutum ölçeği demokratik tutum alt boyutu toplam puanları ile kişisel karar ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkileri belirlemek üzere yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda puanlar arasındaki ilişkiler

araştırıcı kararsızlık ve aceleci kararsızlık bölümünde istatistiksel olarak negatif yönde anlamlıdır. ($p<.05$) Yani demokratik tutum arttıkça kararsızlık davranışı azalmaktadır.

Çizelge 32. Anne baba tutum ölçeği koruyucu tutum alt boyutu ile kişisel karar ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkileri belirlemek üzere yapılan Pearson Korelasyon Analizi sonuçları

Koruyucu tutum	N	r	p
Araştırıcı kararsızlık	300	,29	,000*
Aceleci kararsızlık	300	,30	,000*

* $p<.05$

Çizelgede görüldüğü üzere, Anne baba tutum ölçeği koruyucu tutum alt boyutu toplam puanları ile kişisel karar ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkileri belirlemek üzere yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda puanlar arasındaki ilişkiler araştırıcı ve aceleci kararsızlık alt bölümünde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($p<.05$) Yani koruyucu tutum arttıkça kararsızlık davranışı artmaktadır.

Çizelge 33. Anne baba tutum ölçeği otoriter tutum alt boyutu ile kişisel karar ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkileri belirlemek üzere yapılan Pearson Korelasyon Analizi sonuçları

Otoriter tutum	N	r	p
Araştırıcı kararsızlık	300	,26	,000*
Aceleci kararsızlık	300	,35	,000*

$p<.05$

Çizelgede görüldüğü üzere, Anne baba tutum ölçeği otoriter tutum alt boyutu toplam puanları ile kişisel karar ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkileri belirlemek üzere yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda puanlar arasındaki ilişkiler araştırıcı ve aceleci kararsızlık alt bölümünde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($p<.05$) Yani otoriter tutum arttıkça kararsızlık davranışı da artmaktadır.

BÖLÜM IV

4. SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Bu araştırma sonucunda ulaşılan yargıları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Araştırmamızın birinci alt problemi; anne baba tutum algısı çocukların cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?

Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre anne ve babalarını daha demokratik tutum sergiledikleri yönünde algılamaktadırlar. Erkek öğrenciler ise kız öğrenciler göre anne ve babalarını daha koruyucu ve otoriter olarak algılamaktadırlar.

2. Araştırmamızın ikinci alt problemi; Anne baba tutum algısı çocukların annelerinin eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

Öğrenciler lise mezunu olan annelerini okuryazar olmayanlara göre daha demokratik davrandığını yönünde algılamaktadırlar. İlköğretim grubu da okuryazar olan gruba göre daha demokratik davranmaktadır. Koruyucu tutum otoriter tutum alt boyutları açısından ise anlamlı sonuçlar görülmemektedir.

3. Araştırmamızın üçüncü alt problemi; anne baba tutum algısı çocukların babalarının eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

Öğrenciler Üniversite ve üstü grup olan babaların ilköğretim mezunu olanlara göre daha demokratik davrandığını yönünde algılamaktadır. Koruyucu tutum ve otoriter tutumda anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

4. Araştırmamızın dördüncü alt problemi; anne baba tutum algısı çocukların ailelerinin gelir durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

Ailenin gelir durumu seviyesi yükseldikçe öğrenciler demokratik tutum puanının arttığını yani ailesini daha demokratik algıladıkları görülmektedir. Koruyucu tutum otoriter tutum alt boyutları açısından ise anlamlı sonuçlar görülmemektedir.

5.Çocukların kararsızlık davranışı cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre araştırıcı kararsızlık yönünden daha yüksek puan almışlardır.

6. Çocukların kararsızlık davranışı annelerinin eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

Kararsızlık alt boyutları açısından ise anlamlı sonuçlar görülmemektedir.

7. Çocukların kararsızlık davranışı babalarının eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

Baba eğitim seviyesi yükseldikçe çocuklardaki araştırıcı kararsızlık puanının azaldığını yani daha az araştırıcı kararsızlık yaşadığını göstermektedir. Aceleci kararsızlıkta gruplar arasında fark yoktur.

8. Çocukların kararsızlık davranışı çocukların ailelerinin gelir durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

Kararsızlık alt boyutları açısından ise anlamlı sonuçlar görülmemektedir.

9. Anne babanın demokratik tutumu kararsızlık davranışını etkilemekte midir?

Demokratik tutum sergileyen anne ve babaların çocukları daha az kararsızlık çekmektedir. Yani demokratik tutum artıkça kararsızlık davranışı azalmaktadır.

10. Anne babanın koruyucu tutumu kararsızlık davranışını etkilemekte midir?

Koruyucu tutum artıkça kararsızlık davranışının da arttığı görülmektedir.

11. Anne babanın otoriter tutumu kararsızlık davranışını etkilemekte midir?

Otoriter tutum sergileyen anne ve babaların çocukları daha yüksek kararsızlık yaşamaktadır.

4.2. Tartışma

Bu bölümde araştırmada saptanan bulgular tartışılacak, bu bulgular ışığında bazı önerilere yer verilecektir.

Bu araştırmada ilköğretim öğrencilerinin anne ve baba tutumları ile kararsızlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgular kız öğrenciler anne ve babalarının tutum algılarını demokratik olarak değerlendirirken erkek öğrenciler anne ve babalarını otoriter ve koruyucu olarak değerlendirmektedirler. Bu da cinsiyete göre anne ve baba tutum algılarının değişmekte oluşunu ve erkeklerin daha özgürlük aradığını göstermektedir. Aslında beklenen kız öğrencilerin baskıcı aile yapısından dolayı özgürlük arayacağıdır. Ancak araştırma sonucunun erkek öğrencilerin anne ve babalarını otoriter ve koruyucu olarak algılamaları, otoriteye karşı duruşlarına ve daha fazla özgürlük arayışlarına bağlanabilir. Bu durum sınıf düzeyleriyle ilişkilendirilebilir. Torucu (1990) yaptığı araştırmada sınıf düzeyleri ile anne ve baba tutum algısı arasında anlamlı ilişkiler olduğunu belirtmektedir. Diğer bir araştırmada ise Ünüvar (2007), Cinsiyet değişkeni ile algılanan ana-baba tutumları (Demokratik,

Otoriter, Koruyucu) puan ortalamaları incelendiğinde anlamlı farklılaşmanın olmadığı görülmüştür. Ayrıca Deniz ve Güven (1996), 200 lise öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmada ergenlerde aile algısını, benlik algısını, eğitim türü ve cinsiyet değişkenleri açısından incelemişlerdir. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla ailelerini daha olumlu yönde algıladıkları görülmüştür. Erkekler kızlara kıyasla ailede herkesin birbirini daha iyi anladığını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumu tutum algılamaları ile karşılaştırıldığında eğitim durumu yükseldikçe demokratik davranışların arttığı görülmektedir. Lise mezunu olan annelerin ve babaların okuryazar olmayanlara göre daha demokratik davrandığını görülmüştür. İlköğretim grubu da okuryazar olan gruba göre daha demokratik davranmaktadır.

Öğrencilerin ailelerin gelir durumu ile anne ve baba tutum algıları karşılaştırıldığında gelir durumu seviyesi yükseldikçe çocuklardaki demokratik tutum puanının arttığını yani ailesini daha demokratik algıladıkları görülmektedir. Koruyucu tutum otoriter tutum ve alt boyutları açısından ise anlamlı sonuçlar görülmemektedir. Bu bulgu Düzgün'ün (1995) lise öğrencilerin psikolojik belirtileri ile anne ve baba tutumları araştırma bulgusu ile tutarlılık göstermektedir. Belirtilen araştırmada sosyoekonomik düzeyin anne ve baba tutumu üzerinde etkili olduğu, üst sosyoekonomik düzeydeki anne ve babaların demokratik tutumlarının alt gelir durumundan fazla olduğu vurgulanmıştır.

Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre araştırıcı kararsızlık yönünden daha yüksek puan almışlardır. Buna karşın Sardoğan'ın (2006) araştırmasında cinsiyetin aceleci ve araştırıcı kararsızlık stratejileri yönünden anlamlı bir etkisinin bulunmadığını göstermiştir. Araştırmada elde edilen bulgular; erkek ve kız öğrencilerin aceleci ve araştırıcı kararsızlık stratejisini benzer düzeyde kullandıklarını göstermektedir. Bu

bulguya göre erkek ve kız öğrenciler herhangi bir olay ya da durum karşısında karar verirken problemi tanımlama, problemin çözümüyle ilgili bilgi toplayarak seçenekleri belirleme, seçenekleri araştırma inceleme ve değerlendirme, kendi yaşamı açısından en olumlu ve etkili sonuçlar doğuracak olan seçeneği tercih etme ve uygulamaya koyma, sonuçları değerlendirerek gerekirse yeniden seçim yapma ve yapılan seçimle ilgili yakın sosyal çevreden geribildirim alma gibi becerileri benzer düzeyde sergilemektedirler.

Anne ve baba tutum algıları ile kararsızlık düzeyleri incelendiğinde demokratik tutum sergileyen anne ve babaların çocukları daha az kararsızlık çekmektedir. Otoriter tutum sergileyen anne ve babaların çocukları daha yüksek kararsızlık yaşamaktadır. Bu bulguyu Eldeleklioğlu'nun (1996), karar stratejileri ile ana- baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırma desteklemektedir. Araştırma sonucunda demokratik ana-baba tutumuyla, mantıklı karar verme stratejisi; bağımsız ana- baba tutumuyla, kararsız karar stratejisi; koruyucu istekçi ana- baba tutumuyla kararsız ve içtepisel karar stratejileri; otoriter ana- baba tutumuyla kararsız, içtepisel ve mantıklı karar stratejileri arasında anlamlı fakat çok güçlü olmayan korelasyonlar bulunmuştur.

Düzgün'ün (1995) lise öğrencilerin psikolojik belirtileri ile anne ve baba tutumları arasındaki ilişki araştırma bulgusu ile tutarlı olduğunu göstermektedir. Belirtilen, araştırmada otoriter anne baba tutumu öğrencilerin belirti düzeyini pozitif yönde etkilerken demokratik anne ve baba tutumu negatif yönde etkilemekte olduğu ilgisiz anne ve baba tutumunun ise herhangi bir etkisinin olmadığı vurgulanmıştır. Buna karşın bir başka araştırmada, dershaneye devam eden lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygılarıyla ana-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın bulguları öğrencilerin sınav kaygılarının düşük veya yüksek olması ile ana-baba tutumlarını demokratik veya otoriter olarak algılamaları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki görülmemiştir (Kısa,1996).

Tüm bu araştırma bulgularına göre anne- baba tutumları ile karar verme davranışı arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir.

4.3. Öneriler

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara dayalı olarak oluşturulan öneriler aşağıda sunulmuştur.

4.3.1. Uygulayıcılara

1. Karar verme davranışına ilişkin anne ve baba tutum algısı farklılıkların özellikle Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servislerinde çalışan psikolojik danışmanları yakından ilgilendirdiği düşünülmektedir. Psikolojik danışma ve rehberlik, bireyin gelişiminin her döneminde ihtiyaç duyduğu yardımı sunan bir uzmanlık alanıdır. Psikolojik danışmanların, lise öğrencilerinin kendilerini tanımaya ve anlamaya çalıştıkları ergenlik döneminde, gelişim dönemi özellikleri hakkında bilgilendirilmeleri önem kazanmaktadır. Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisleri tarafından farklı kişilik özelliklerine sahip ergenlerin, karar verme sürecindeki davranış örüntüleri araştırılarak, daha sağlıklı kararlar verebilmelerine yardımcı olunabilir. Dolayısıyla, psikolojik danışma ve rehberlik alanında çalışacak bireylere, eğitim süreçleri içerisinde, karar verme davranışına ilişkin kuramsal ve uygulamalı dersler verilebilir ve karar verme becerisi kazandırma programları düzenleyebilme yeterliliğine sahip olabilmeleri için de, uygulamalı eğitim almaları sağlanabilir.

2. Karar verme davranışı, bireyin gelişim erken yaşlarında şekillenmeye başlamakta ve süreklilik göstermektedir. Dolayısıyla ergenin sağlıklı karar verme davranışı kazanmasında, ailesi önemli etkiye sahiptir. Bireyin karar verme davranışı, anne- baba,

öğretmen ve arkadaşlar gibi yakın çevresindeki kişilerin model alması ile gelişmektedir. Bu amaçla ailelere, öğretmenlere ve okul yöneticilerine karar verme sürecinin önemi ve bu süreçte, ergenin kendine güven duyması ve kaygısının azaltılmasına ilişkin neler yapılabileceği konusunda; konferanslar, toplantılar, iletişim ve etkileşim grupları yolu ile bilgilendirme çalışmaları yapılabilir. Öğrencilere doğru model olmalarını sağlamak amacıyla; ailelere, öğretmenlere ve okul yöneticilerine karar verme becerileri kazandırma eğitim programları düzenlenebilir. Ayrıca sağlıklı karar verme davranışını geliştirmeye yönelik yardım hizmetleri, ergeni aile ortamı içinde de değerlendirmelidir.

3. Ergenin bağımsız ve eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirmek için en önemli ortamlardan biri okuldur. Öğretmenler, öğrenciler için anlamlı ve teşvik edici ders materyalleri sağlayabilir, ders içeriğinin sunumu içine mantıksal çıkarım yeteneklerinin eğitimi yerleştirebilir, öğrencilere gerçek hayat sorunlarıyla ilgili uygulamalar verebilir.

4. Bireylerin karar verme davranışlarının farklı kişilik özellikleriyle etkileşimlerini ortaya koymayı amaçlayan betimsel araştırmalara da gereksinim vardır. Böylece farklı özelliklere sahip bireylerin karar verme sürecinde, gereksinim duydukları yardım hizmetlerinin niteliği belirlenebilir. Bu çalışmaların sonuçları, dış ülkelerde yapılan araştırmaların sonuçlarıyla karşılaştırılarak, karar verme davranışı ve sürecine ilişkin farklı bakış açılarının oluşturduğu görüşler ortaya konabilir.

5. Öğrencilerinin kendileri ile ilgili bilgileri sağlıklı bir şekilde elde etmeleri ve aile içi iletişim için kişisel rehberlik ihtiyaçları giderilmelidir. İlköğretim öğrencisinde bulunması gereken ama bulunmayan bir takım beceriler(karar verme, iletişim, akran ilişkileri, çatışma çözümü gibi) grup rehberliği veya grup danışmanlığı programları ile öğrencilere kazandırılmalıdır.

6. Araştırıcı ve aceleci kararsızlık stratejilerini yoğun olarak kullanan öğrencilere yönelik olarak, karar verme becerileri eğitimi programları uygulamaya koyulabilir; problem çözüme beceri düzeyi düşük olan öğrencilere yönelik olarak, problem çözüme beceri eğitimi programları uygulamaya koyulabilir;

4.3.2. Araştırmacılara

1. Öğretmen ve anne- baba desteğini ölçmek amacıyla geliştirilmiş sosyal destek ölçeği kullanılarak bu araştırma tekrarlanabilir.
2. Bu araştırma konusu ile ilgili yeni araştırmalar farklı evren ve örneklem grupları üzerinde yapılabilir. Özellikle, okul türleri ile, çeşitli yaş gruplarından bireylerle, öğretmenlerle, ailelerle tekrarlanabilir, karşılaştırmalar yapılabilir.
3. Aceleci ve araştırıcı kararsızlık stratejileri ile ailesel değişkenler ve akademik başarı arasındaki ilişkiler araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Alver, B. (2003). *Çeşitli Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışanların Empatik Becerileri, Karar Stratejileri ve Psikolojik Belirtileri Arasındaki İlişkiler*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum.
- Atabay, A. (2003). *Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Sorun Çözme Becerilerinin ve Sorun Çözmeyi Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Akkök, F. (1996a). *İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi (Öğretmen El Kitabı)*. M. E. Basımevi. İstanbul.
- Akkök, F. (1996b). *İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi (Anne Baba El Kitabı)*. İstanbul: M. E. Basımevi.
- Akman, Y. (1992). İlköğretim düzeyindeki öğrencilerin rehberlik gereksinimleri. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(3), 4-6.
- Arıkan, Ç. (1988). *Ailede Çocuğa Yönelik Şiddet*. Ankara:H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi,6,1-2-3:77-87.
- Bacanlı, F. (1999). *Kararsızlık Ölçeğinin Geliştirilmesi*. V.Ulusal Psikolojik Danışma Rehberlik Kongresi (15-17 Eylül)Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi. Ankara.
- Bacanlı, F. (2000). *Kararsızlık Ölçeğinin Geliştirilmesi*. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi.2, 7-16.
- Baysal, A.Can. (1981). *Sosyal ve Örgütsel Psikolojide Tutumlar*. İstanbul Üniversitesi. İşletme Fakültesi. İstanbul.

Bilen, M. (2004). Sağlıklı İnsan İlişkileri. Ankara: Anı Yayıncılık.

Bilgin,H.(1996). *Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Öğretmenlik Tutumlarının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Başar, H. (1999). Sınıf Yönetimi.Önder Yayınevi. İstanbul.

Bilal,G. (1984). *Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Anne-Baba Tutumlarının Çocukların Uyum Düzeyine Etkisi*.Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Candangil, S. Ö. (2005). Denetim Odakları Farklı Lise Öğrencilerinin, Bazı Kişisel Sosyal ve Ailesel Özelliklerine Göre Karar Vermede Öz-Saygı ve Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Can, G. (1987). *Öğretmenlik Meslek Anlayışı Üzerine Bir Araştırma*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Eskişehir.

Cüceloğlu, D. (1991). İnsan İnsana. Altın Kitaplar Yayınevi. İstanbul.

Çağdaş, A. (2001). Ana-Baba-Çocuk İletişimi. Nobel Yayınevi, Ankara.

Çakır, M.A. (2003). *Bir Meslek Grup Rehberliği Programının Lise Öğrencilerinin Mesleki Kararsızlık Düzeylerine Etkisi*.Yayımlanmış Doktora Tezi.Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çoban S. (1999). *Yöneticilerin Yaratıcılık Düzeyleri ile Liderlik Tarzları Arasındaki İlişki*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi. İstanbul.

- Demirbaş, H. (1992). *Suçlu ve Suçlu Olmayan Ergenlerin Karar verme Davranışlarının Karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Deniz, Ş. Güven, G.B. (1996). Ergenlerde Aile Algısı ve Benlik Algısı. *Türk Psikoloji Dergisi*.11(38):22-32.
- Düzgün, Ş. (1995). *Lise Öğrencilerinin psikolojik Belirtileri İle Anne ve Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Erkuş, A. (2005). Bilimsel araştırma sarmalı. Seçkin yayıncılık. Ankara.
- Ekşi, A. (1990). Çocuk, Genç, Ana Babalar. Bilgi Yayınevi. İstanbul.
- Eldeleklioğlu, J. (1996). *Karar Stratejileri ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Ankara.
- Eldeleklioğlu, J. (2004). *Çocuklarda Özgüven Gelişimi*, Ankara:Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24.cilt,2.sayı,111-121.
- Erdoğan, İ. (1996). İşletme Yönetiminde Örgütsel Davranış. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi, İstanbul.
- Erdoğan, İ. (1999). İşletmelerde Davranış. Evrim Basımevi. İstanbul.
- Ersever, H.Ö. (1996). *Karar Verme Becerileri Kazandırma Programının ve Etkileşim Grubu Deneyiminin Üniversite öğrencilerinin Karar Verme Stilleri Üzerindeki*

Etkileri Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Erkan, S. (1997). İlköğretim öğrencilerinin rehberlik ihtiyaçlarının belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*,3, 333-406.

Geçtan, E. (1998). “Psikanaliz ve Sonrası.” Remzi Kitapevi, İstanbul.

Izgar, G. (2003). *Okul Yöneticilerinin Karar Verme Stratejileri ve Yeterlilikleri*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

İnceoğlu, M. (1993). *Tutum Algı İletişim*. Verso Yayıncılık. Ankara.

Koçel, T. (2001). *İşletme Yöneticiliği*. Beta Basım, İstanbul.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1988). *İnsan ve İnsanlar*. Evrim Basım Yayım, İstanbul.

Kaya, Ö. (1994). *Annelere Verilen Eğitimin Çocuklarına Karşı İstenmedik Tutumlarına Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi. Ankara.

Kesici, Ş. (2002). *Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerinin psikolojik ihtiyaç örüntüleri ve özlük niteliklerine göre karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kuzgun, Y. (1972). *Ana Baba Tutumlarının Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Kuzgun, Y. (1992). *Karar Stratejileri Ölçeği: Geliştirilmesi ve Standardizasyonu*. VII: Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Türk Psikologlar derneği, Ankara. 161 –170.

Kuzgun, Y. Eldeleklioğlu, J. (2005). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları ve Programlar Dizisi*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.

Kulaksızıoğlu, A. (2004). *Ergenlik Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Mert İ. (1997). *Karar Vermede Yaratıcı Problem Çözme*. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Morgil, İ. Seçken, N., & Yücel, S. A. (2004). *Kimya öğretmen adaylarının özyeterlik inançlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. BAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 6, (1), 62-72.

Öğülmüş, S. (2001). *Kişilerarası Sorun Çözme Becerileri ve Eğitimi*. Nobel Yayınları. Ankara.

Ömeroğlu ,A. (2001). *Yaratıcılık Eğitimi*. Milli Eğitim Dergisi, 151, 2001.

Özdamar ,K. (2002). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, Kaan Kitabevi, Eskişehir.

Özen, Y. (2001a). *Yarına Kalmak Adına Sorumluluk Eğitimi*. Nobel Yayınları. Ankara.

Özen, Y. (2001b). *Yaşamı ve Bilgiyi Değerli Kılmak Adına İlköğretimde İletişim*. Nobel Yayınları. Ankara.

Özgüven, İ.E. (1998). Bireyi Tanıma Teknikleri. Ankara: PDREM Yayınları.

Özgüven, E.İ. (2001). Ailede İletişim ve Yaşam.PDREM Yayınları, Ankara.

Sardoğan, M, (2006). *Üniversite Öğrencilerinin Kullandıkları Kararsızlık Stratejilerinin Problem Çözme Becerisi, Cinsiyet Sınıf Düzeyi ve Fakülte Türüne göre İncelenmesi*, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2006, 02.

Şahin ,F. (2005). Çocuğun Gelişimi ve Eğitiminde Babanın Rolü. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.

Tavsancıl, E. (2005). Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi, Ekim, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Tavşancıl, E. (2005). Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. Nobel Yayınları. Ankara.

Tolan, B. (1985). Ben ve Toplum: Sosyal Psikoloji. Teori yayınları. Ankara.

Tolan, B. (1991). Galip İsen ve Veysel Batmaz. Sosyal Psikoloji. 1. Basım. Adım Yayıncılık, Ankara.

Torucu ,B;K. (1990). *13-14 Yaşındaki Gençlerin Sosyo-Ekonomik Düzeyi ve Ana-Baba Tutumlarındaki Farklılıkların Belirlenip Benlik Saygısına Etkisinin Araştırılıp Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.9 Eylül Üniversitesi. İzmir.

Tutar ,H.(2000). Küreselleşme Sürecinde İşletme Yönetimi. Hayat Yayıncılık, İstanbul.

Ünüvar, A. (2007). *Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Anne ve Baba Tutumları ile Kendine saygı Düzeylerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Variş, F. (1988). *Eğitimde Program Geliştirme*. A.Ü.Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.

Yalçınkaya, Hülya. (2001). *İlköğretim Okulu 11- 16 Yaş Öğrencilerinin Ailede Karar Vermeye Katılımı Konusundaki Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yaşlıoğlu, M.M.(2007). *Karar Vermede Eğilimler ve Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi , Sosyal Bilimler Enstitüsü , İstanbul

Yavuzer, H. (1990). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1994). *Ana-Baba ve Çocuk* . İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yörükoğlu, A. (2000). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*. İstanbul: Özgür Yayınları

EKLER

EK I. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

EK II: ABTÖ

EK III: KKÖ

EK IV: ÖZGEÇMİŞ

EK I

DEĞERLİ ÖĞRENCİLER ;

Bu araştırma Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı'nda tez çalışması için yapılmıştır. Sorular üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm ankete katılacak olanların kişisel bilgilerini içerir. İkinci bölüm "**Kişisel Karar Ölçeği**" ile ilgili soruları üçüncü bölüm "**Anne Baba Tutum Ölçeği**" ile ilgili soruları içermektedir.

Sizden beklenen, görüşlerinize uyan seçeneklere "X" işareti koymanız ve soruların hepsini yanıtlamanızdır.

Bu bilimsel çalışmaya olan katkınız ve içtenlikle verdiğiniz yanıtlar için teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Aytekin YILMAZ

*Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Öğrencisi*

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz () Erkek () Kadın

2. Annenin Eğitim Düzeyi

() Okuryazar değil () Okuryazar () İlkokul
() Ortaokul () Lise () Üniversite () Yüksek Lisans ve Üzeri

3. Babanın Eğitim Düzeyi

() Okuryazar değil () Okuryazar () İlkokul
() Ortaokul () Lise () Üniversite () Yüksek Lisans ve Üzeri

4. Oturduğunuz Ev

() Kira () Kendimizin () Aile Bireylerinin () Lojman

5. Gelir Düzeyi

() Düşük () Ortanın Altı () Orta () Ortanın üstü () Yüksek

6. Siz Dahil Ailenizdeki Birey Sayısı

() 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 ve Üzeri

EK II.

KİŞİSEL KARAR ÖLÇEĞİ						
Sıra No:		Hiç Uygun değil	Pek uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Tamamıyla uygun
1	Acele karar vermem gerektiğinde çok güçlük çekerim.	()	()	()	()	()
2	Basit şeyler hakkında bile karar verirken saatlerce düşünürüm.	()	()	()	()	()
3	Karar verirken konuyu araştırmaya ve hakkında bilgi toplamaya sabredemediğim için acele karar veririm , sonra kararımdan vazgeçerim.	()	()	()	()	()
4	Kendimi aceleci bir kişi olarak görürüm.	()	()	()	()	()
5	Hata yaparım korkusuyla çoğu zaman kararlarımı kesinleştiremem.	()	()	()	()	()
6	Karar verirken tüm seçenekler hakkında bilgi toplarım ve araştırma yaparım , fakat yine de bana en uygun seçeneğin hangisi olduğuna karar veremem.	()	()	()	()	()
7	Fırsatları kaçırdım korkusuyla acele karar veririm , sonra kararımdan vazgeçerim.	()	()	()	()	()
8	Karar verirken iyice düşünmek yerine acele karar veririm , sonra genellikle kararlarımdan vazgeçerim.	()	()	()	()	()
9	Acele karar vermem gerektiğinde telaşlanırım.	()	()	()	()	()
10	Karar verirken bana göre en uygun seçeneğin hangisi olduğunu bir türlü belirleyemem.	()	()	()	()	()
11	Bir an önce kararımı verip kurtulmak istediğim için acele karar veririm , sonra genellikle kararımdan vazgeçerim.	()	()	()	()	()
12	Kararımı çabuk verip çabuk da vazgeçerim.	()	()	()	()	()
13	Yapmamam gereken işler arasında hangisini önce yapacağıma karar vermekte güçlük çekerim.	()	()	()	()	()
14	Belli bir zaman dilimi içerisinde karar vermem gerektiğinde kararımı kesinleştiremem.	()	()	()	()	()
15	Karar verirken tüm seçenekler hakkında araştırma yapmak bana zahmetli geldiğinden o anda en hoşuma gideni seçerim , sonra kararımdan vazgeçerim.	()	()	()	()	()
16	Karar verirken çabuk sonuç alabileceğim seçeneği seçerim , umduğumu bulamadığımda da kararımdan hemen vazgeçerim.	()	()	()	()	()
17	Daha önce verdiğim kararlara benzer bir karar verirken bile saatlerce düşünürüm.	()	()	()	()	()
18	Kendimi kararsız bir kişi olarak görürüm.	()	()	()	()	()

EK III.

EĞİTİM DURUMU İLE İLGİLİ BÖLÜM						
Sıra No		Hiç uygun değil	Pek uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Çok uygun
1	Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.	()	()	()	()	()
2	Çok yönlü gelişmem için olanakları ölçüsünde desteklemiştir.	()	()	()	()	()
3	Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.	()	()	()	()	()
4	Her zaman başıma kötü bir şey geleceğim gibi beni koruyup kollamaya çalışır.	()	()	()	()	()
5	Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.	()	()	()	()	()
6	Arkadaşlarımı eve çağdırmama izin verir , geldiklerinde onlara iyi davranırdı.	()	()	()	()	()
7	Elinden geldiği kadar , her konuda fikrimi almaya özen gösterir.	()	()	()	()	()
8	Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır , onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.	()	()	()	()	()
9	Bana hükmetmeye çalışır.	()	()	()	()	()
10	Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman , kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.	()	()	()	()	()
11	Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.	()	()	()	()	()
12	Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranır.	()	()	()	()	()
13	Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim.	()	()	()	()	()
14	Neden bazı şeyleri yapmam yada yapmamam gerektiğini bana açıklar.	()	()	()	()	()
15	Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.	()	()	()	()	()
16	Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.	()	()	()	()	()
17	Sevmediğim yemekleri , yarayacağı düşüncesiyle , zorla yedirirdi.	()	()	()	()	()
18	Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.	()	()	()	()	()
19	Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile her gittiği yere beni de götürür , evde yalnız kalmamdan kaygılanır.	()	()	()	()	()
20	Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.	()	()	()	()	()
21	Küçük yaşımdan itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.	()	()	()	()	()
22	Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır ;parka , sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.	()	()	()	()	()
23	Benim gibi bir evladı olduğu için kendini bahtsız hissettiğini sanıyorum.	()	()	()	()	()
24	Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, kırık not aldığımda cezalandırırdı.	()	()	()	()	()
25	Beni kendi emellerine ulaşmak için bir araç olarak kullanırdı.	()	()	()	()	()
26	Beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlamıştır.	()	()	()	()	()

27	Paramı nerede harcayacağımı ayrıntılı bir biçimde denetler.	()	()	()	()	()
28	Her zaman, her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır.	()	()	()	()	()
29	Ona yaklaşmak istediğimde daima bana sıcak bir biçimde karşılık verir.	()	()	()	()	()
30	Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını aşmıştır.	()	()	()	()	()
31	Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.	()	()	()	()	()
32	Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.	()	()	()	()	()
33	Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.	()	()	()	()	()
34	İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.	()	()	()	()	()
35	Cinsellik konusunda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem.	()	()	()	()	()
36	Aile ile ilgili kararlar alınırken benim de fikrimi öğrenmek ister.	()	()	()	()	()
37	Beni olduğum gibi kabul etmiştir.	()	()	()	()	()
38	Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.	()	()	()	()	()
39	Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgiyle dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir.	()	()	()	()	()
40	Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur.	()	()	()	()	()

EK IV

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı : Aytekin YILMAZ
Doğum tarihi : 24.09.1974
Doğum yeri : GİRESUN
Medeni Durumu: Evli

Eğitim:

İlk Okul : 1982-1987 Ellinci Yıl İçmeler İlk Okulu
Orta Okul: 1987-1989 Esenyalı Orta Okulu
Lise : 1989-1991 Tuzla EndüstriMeslek Lisesi
Lisans : 1993-1997 İ. Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
Yüksek Lisans: 2007-2009 Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Programı

Çalıştığı Kurumlar:

1998-2000 Tuzla Orhanlı İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Öğretmeni
2000- Tuzla Zübeyde Hanım İlköretim Okulu Sosyal Bilgiler Öğretmeni